

מרכז אריאל
למחקרי מדיניות

נייר עמדה
מס' 170

**"עייפים מלנצח": כמה נכון, ומדוע?
מלחמת לבנון השנייה ושברה**

אהרון לברן

מרכז אריאל למחקרי מדיניות
THE ARIEL CENTER FOR POLICY
RESEARCH (ACPR)

ת.ד. 830, שערי תקווה 44810
 טל' 03-906-3920 * פקס 03-906-3905
 דואר אלקטרוני: ariel.center@gmail.com
 אתר אינטרנט: www.acpr.org.il

המועצה המייעצת

פרופ' פול איידלברג (ארה"ב)
 פרופ' משה ארנס
 פרופ' לו-רנה ברז (ארה"ב)
 מישל גורפינקל (צרפת)
 פרופ' אריה הילמן
 פרופ' גוסטב הנדריקסן (שוודיה)
 פרופ' וויליאם ון קליב (ארה"ב)
 פרופ' עזרה זהר
 פרופ' ישראל חנוקוגלו
 פרופ' רפי ישראלי
 שמואל כץ
 דרור צורף (ארה"ב)
 יואש צידון-צ'אטו
 פרופ' יוג'ין רוסטאו (ארה"ב)
 פרופ' אליאב שוחטמן
 ד"ר מרטין שרמן
 פרופ' שלמה שרן

מועצת מנהלים

פרופ' צבי אופיר
 אליהו אלוני
 יוסף בודנסקי
 ד"ר ארנסט בלוך
 יוסי בן-אהרון
 משה גלבוץ
 מרק זל, עו"ד
 חיים חכם
 מרדכי קריינר
 יאיר שמיר

פרויקטים מיוחדים

יורם אטינגר

מנכ"ל

אריה סתיו

מרכז אריאל למחקרי מדיניות עוסק בחקר נושאים
 מדיניים ואסטרטגיים הנוגעים למדינת ישראל ולעם
 היהודי.

מסת"ב: 978 965 7165 74 4

© מרכז אריאל למחקרי מדיניות
 מאי 2007 / סיון תשס"ז

מנהלת פרסומים: לאה קוכנוביץ

**“עייפים מלנצח”: כמה נכון, ומדוע?
מלחמת לבנון השנייה ושברה***

אהרן לברן

* נייר העמדה נכתב זמן רב לפני פרסום דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד.

תא"ל (מיל.) **אהרן לברן**, לשעבר מבכירי אמ"ן (איסוף ומחקר) וכיום עוסק במחקרים אסטרטגיים. לאחר כ- 30 שנות שירות בצה"ל בתפקידי פיקוד, הדרכה ומטה (בעל "אות המופת" משנת 1955), הצטרף כחוקר בכיר למרכז למחקרים אסטרטגיים באוניברסיטת תל-אביב (1984-1988), בו היה, בין היתר, עורך *מאזן הכוחות השנתי במזה"ת*. לאחר מלחמת המפרץ (1990-1991) חיבר ספר על המלחמה והאסטרטגיה הישראלית (בהוצאת Frank Cass).

דעות הכותבים בניירות העמדה אינן מבטאות בהכרח את דעת **מרכז אריאל למחקרי מדיניות**.

מרכז אריאל מאפשר שימוש במובאות מן החומר שלעיל בתנאי שהמובאה תזכה לציון המקור.

עותקים נוספים של נייר זה וכן ניירות קודמים ניתן לרכוש במשרדי המרכז.

תוכן עניינים

4	פרטים על המחבר.....	
7	מבוא.....	.1
8	סיבת הסיבות לאי-הניצחון.....	.2
13	ההערכה שהניצחון יבוא מהאוויר בלבד.....	.3
16	כשל המנהיגות במלחמה.....	.4
20	סטייה קשה מתורת הביטחון ומעקרונות מלחמה.....	.5
20	א. עילת מלחמה וצדקתה, מלחמת מנע וברירה.....	
23	ב. מטרת העל – ניצחון (אך לא הפעם).....	
24	ג. מטרות מלחמה לא ממוקדות וחסרות.....	
26	ד. אי-העברת המלחמה לשטח האויב (לא הפעם).....	
28	מדד ההרתעה לאחר המלחמה.....	.6
31	סוף דבר 1: אילו.....	.7
32	סוף דבר 2: מבט קצר לאחרי המלחמה.....	.8
32	שתי סוגיות מדאיגות בהווה ובעתיד.....	
33	הערות.....	
37	פרטים על מרכז אריאל.....	

“עייפים מלנצח”: כמה נכון, ומדוע?¹ מלחמת לבנון השנייה ושברה²

אהרן לבון

1. מבוא

שאלת הניצחון או אי הניצחון במלחמת לבנון השנייה (מל"ב 2) בקיץ 2006 כמו גם אופן ניהולה, טורדת ביותר את אזרחי ישראל ואחרים. מסקנתי היא שהגם שלא הובסנו בה (כדעת לא מעטים, וכפי שהדבר נתפס בארצות ערב), ודאי לא ניצחנו בה, כנדרש, באופן מוחץ וברור. והרי לישראל היו כל התנאים לניצחון ברור ומובהק: התוקפנות הפרובוקטיבית המתמשכת החמורה של החיזבאללה וצדקת המלחמה, עליונותו של צה"ל ביחסי הכוחות, אמל"ח וטכנולוגיה ושעון הזמן שלא תיקתק הפעם ימים רבים לרעת ישראל. נוסף על כך, ארה"ב ואחרים רצו שנביס את החיזבאללה, שלוחה של אירן המתריסה נגד ארה"ב והמערב.

הרמטכ"ל דן חלוץ הגדיר את תוצאות המלחמה כניצחון בנקודות³ בלי לציין בכמה. גם ניצחון בנקודה הוא אכן ניצחון פורמלי (בקרבנות אגרוף), אך במהות הוא יותר קרוב לתיקו מאשר לניצחון ברור ורצוי (שלא לומר בנוק-אאוט). תיקו בתנאים האמורים אינו יכול כלל להיחשב כתוצאה טובה לישראל.⁴ נכון, היו לישראל גם הישגים במלחמה: הגדול שבהם – ישראל הפגינה היטב את כוח ההרס הטמון בחיל האוויר, כמו כן, ישראל לא נרתעה הפעם להתעמת בעוצמה וממושכות עם החיזבאללה, בניגוד לשנים עברו. בנוסף, עמדות החיזבאללה סולקו מסמיכות יתירה לגבול וכוחו של החיזבאללה ספג לא מעט פגיעות בדרום לבנון ובמעוזו – בדאחיה בביירות; צבא לבנון ויוניפי"ל מחוזק (ככל שהם שווים) שנפרסו בדרום לבנון; ו"נאסר" להעביר נשק לארגון.⁵ עם זאת, לא מדובר בהישגים מדידים ובעיקר יציבים והם יותר בגדר תקווה ופוטנציאל שהעתיד ישורנו.

במקביל, היו גם כשלים מאד ברורים ובולטים: לא הצלחנו להפסיק מטר הרקטות על העורף הישראלי במשך כל 34 ימי המלחמה; לא ברור אם חיזקנו או החלשנו את כוח ההרתעה ונראה יותר שהכף נוטה לחומרה; ההנהגה המדינית ופיקוד צה"ל לקו בקבלת החלטותיהם וכוחות היבשה הסתבכו לא מעט במבצעים; וכמובן לא הוחזרו החיילים החטופים.

התמיהה הקשה היא לכן מדוע לא ניצחנו במלחמה כנדרש וכמצופה ומדוע יצאנו מהמלחמה כפי שיצאנו. ניתנו לכך תשובות שונות במהלך המלחמה ואחריה, אך

רובן התמקדו בהיבטים צבאיים-מבצעיים ולוגיסטיים מובהקים. תחקירי צה"ל, ועדת וינוגרד ואחרים עוד ירבו בתשובות מסוג זה ואחר.

עניינה של עבודה זו הוא להתמקד בהיבטים האסטרטגיים (ואף המְטָה-אסטרטגיים) של המלחמה וכן בהיבטים האסטרטגיים-ביטחוניים שהביאו לתוצאותיה כפי שהן. וייחודה – שימת הדגש על רוח העייפות וחדלון האמונה בניצחון וערכו שפשו בהנהגה ובחברה כגורם מרכזי לאי-הצלחה מחד, והסטייה הבולטת מתורת הביטחון הוותיקה והמוכחת בניהול המלחמה ע"י פיקוד צה"ל מאידך.

2. סיבת הסיבות לאי-הניצחון

סיבת העל או סיבת הסיבות לאי-הניצחון בלבנון נעוצה בתחום שהוא אף מעל ומעבר למישור האסטרטגי. מדובר ב"חטא הקדמון" לכל חוליי אותה המערכה.

כשראש הממשלה אולמרט, נביא ה"התנתקות" ומבשר ה"התכנסות", נואם בניו-יורק ביוני 2005 ואומר: "אנו עייפים כבר מלהילחם, עייפנו מלנצח, עייפנו כבר מלהביס את אויבינו,"⁶ אכן קשה לנו להביסם. אם הוא מוסיף ואומר ש"ההתנתקות) תביא יותר ביטחון ושגשוג והמון שמחה והנאה לכל העמים במזה"ת ושהכל ישתנה" – אכן הכל משתנה, אך דווקא לרעת ישראל וצה"ל מתקשה לנצח. וחמור לא פחות: אם ראש הממשלה הזה אומר לידידו אברמס, בעמדם לפני חומות העיר העתיקה, כי "לא היה מוכן להקריב למענן את ילדיו"⁷ – האם הוא יכול להוביל, שלא לומר לשאוף, לניצחון?

כשרבים מדי בחברה הישראלית לעגו, במשך שנים, לקריאה: "תנו לצה"ל לנצח" (למול הפלשתינאים ובכלל) ולהגו ש"אין פתרון צבאי לסכסוך" ורבים אלה העלו את אולמרט בבחירות לשלטון, אין תימה שצה"ל לא היה מוכן כראוי למלחמה ושהחתיירה לניצחון הפסיקה להיות המטרה העליונה של צה"ל לפי תורת הביטחון הוותיקה והבסיסית. אחרי ככלות הכל, הצבא הוא בבואה של החברה ואם זו שקועה בהזיות קונספטואליות וכל עניינה נהנתנות חומרית הפוגעת בנכונותה להקרבה, אך טבעי כי הדבר ישתקף ברוח הצבא ומפקדיו.⁶ קשה שלא לראות את המקור לאי-נצחונו של צה"ל בתהליכים אומללים שהשתרשו בהנהגה, בפוליטיקה ובצמרת צה"ל וכן בחלקים נרחבים מהחברה הישראלית ורוחה.

הסופר דוד גרוסמן ששכל את בנו במל"ב 2, צדק בנאומו בטכס האזכרה ליצחק רבין (בתחילת נובמבר 2006) כשקבע שאין מלך בישראל והתכוון למנהיגותה החלולה (ועל מנהיגות המלחמה אתעכב בהמשך), אולם הוא התעלם כליל מאחריותו שלו ושל חבריו אנשי הרוח להחלשתם המתמשכת של כוח הרצון וצדקת הדרך בחברה הישראלית.⁸ אנשי רוח אלה הביאו עלינו את אובדן הערכים היהודיים והציוניים שהיו בבסיס קיומנו, כמון גם את תחושת האשם, ההלקאה העצמית וההזדהות היתרה עם אויבינו.

"אנשי הרוח" אינם בודדים בהכשלת עוז הרוח והחוסן הלאומי. שותפים רבים ונאמנים להם באקדמיה. דוגמה בולטת לכך באה לידי ביטוי לאחרונה בכנס באוניברסיטת ת"א, שעניינו גורלם המר של האסירים הפלשתינאים... בכנס ניתנה במה לרוצחים נפשעים (כך!).⁹ עד לשפל כזה הגיעו אנשי אקדמיה, וזה עוד לאחר מל"ב 2 שנפתחה בתוקפנות גלויה נגדנו.

ובכלל, הלהג הבלתי פוסק על "זכויות האדם" ובעיקר ותמיד של אויבינו, אתם אנו מצויים בסכסוך ומתמשך, נשמע מעל כל במה רמה. רק לאחרונה נשמע מנשיא בית המשפט העליון לשעבר, א. ברק, ש"מדינה שאינה שומרת על זכויות אדם – בטחונה בסכנה"¹⁰ לא פחות(!). כן, ואותו בית משפט עליון ונשיאו לא הפסיקו ואינם מפסיקים להגביל את המדינה וצה"ל ומפקדיו מלהכות שוק על ירך את הקמים עלינו, הכל בשם עיקרון המידתיות, וכדי שחלילה לא יפגעו זכויותיהם ושיויונם של הפוגעים בנו יומם וליל. וחברי בית המשפט אינם מבינים או מתעלמים מכך שכדי לנצח ולשמר כוח-הרתעה, "המידתיות" פסולה ומשבשת כל דרך תקינה לניצחון ראוי.¹¹

נגע משיחיות "השלום" ותלישות מהמציאות אופפים גם גוף המונה עשרות רבות של אנשי ביטחון בכירים לשעבר המאוגדים ב"מועצה לשלום וביטחון". באפריל 2006, חודשיים לאחר "ההתנתקות" וכשכבר התברר אסונה, כותב נשיא המועצה בעיוורון: "המועצה מברכת על ההתנתקות. הביצוע המוצלח יצר הזדמנות להמשך מהלכים למימוש מטרותיה האסטרטגיות של ישראל."

ועיוורונה של התקשורת הישראלית, שיש לה למרבה הצער השפעה רבה ביותר על ההנהגה, הפוליטיקאים, צמרת צה"ל ועל חלקים רבים בחברה, ובאחת, על הלך הרוח הציבורי. הנה לקט פנינים, דברים תלושים ומופרכים של כמה מבכיריה, בהקשר הביטחוני ובעניינינו.¹² ב-24.6.05 כותב ארי שביט (מזאָרץ):

הנסיגה החד-צדדית מלבנון לימדה כל מי שלא הבין קודם מה חשיבותו של גבול מוכר לביטחון ישראל, מאז שנת 2000 בגבול לבנון. מה כוחה של החומה הבלתי-נראית של לגיטימיות בינ"ל. חומה בלתי נראית זו היא שמגינה היום על צפון ישראל.

וחיים יבין (ערוץ 1), תורם להילולת הבריחה מלבנון ומעזה: "אותם איומים והפחדות היו בעת שאהוד ברק הוציאנו מלבנון, דובר אז על קטיושות על הגליל, וזה ארבע שנים שורר שם שקט. זה יהיה גם בדרום." א. אברמוביץ (ערוץ 2) מוסיף: "לפני חמש שנים כשישראל נסוגה חד-צדדית מלבנון, הנסיגה עמדה אף במבחן הטרור." ב. כספית במעריב, 7/6/06, כלומר ימים ספורים לפני 12/7/06 (!) שואל ומשיב: "מה עלה בגורל האזהרות של אנשי הצבא בקשר לנסיגה מלבנון? הן נגוזו בעשן. מי שהרוויח מהנסיגה – ישראל. עובדה: גבול הצפון שקט ומשגשג. ולא פחות חשוב: הפסקנו לקבור 25 חיילים בשנה."¹³

"הפרשן" עופר שלח כותב *בדיענת אחרונות* (11/1/06) כחצי שנה לפני 12/7/06 ואחרי עקירת גוש קטיף): "אף ברמה הטקטית השתנה המצב לטובה מאז הנסיגה מלבנון. כדאי לזכור זאת כשיבקשו להלך אימים ביחס לנסיגות נוספות." ומשיח שלום אחר, יואל מרקוס כותב *בדארץ*, בבוקר פרוץ מלחמת הטרור הפלשתינית, בראש השנה, ספטמבר 2000: "ייאמר כאן שהשנה החדשה תהיה שנת ההסכם עם הפלשתינים. זה בטוח! כן, זה סופי! כן. למה? כן אין לשני הצדדים ברירה אלא להגיע להסדר." ומגדיל במיוחד להשתפך יגאל סרנה, *בדיענת אחרונות*: "מאז נסיגת מאי 2000 מלבנון התבדו הנבואות השחורות. השיעים בונים עכשיו מרפסותיהם לכיוון הגליל, ומי שמתכוון להלחם לא מקים מרפסת לכיוון האש."

ומאותה תקשורת, כשהתבררו הטעויות הטרגיות של לבנון ועזה (וכמובן אוסלו וכו'), היינו אמורים לקבל ניתוחים הפוכים ולא חזרה על אשליות העבר, אך לא ממנה, ולא מ"פוליטיקאינו". הנה אולמרט חוזר לסורו, בטכס האזכרה לד. בן-גוריון, באומרו "נסכים לפינוי שטחים רבים ויישובים שהקמנו, הנסיבות הבינוניות שנוצרו מאפשרות לכם ולנו לעשות צעד אמיץ שכרוך בפשרות כואבות... ולפתוח פרק חדש שיש בו תקוות לחיים טובים יותר... תוכלו להקים מדינה בת קיימא עם רצף טריטוריאלי"...! מילא קיבעונו הוא – מי שלא למד דבר מאסון ההתנתקות ומהלקח הקשה של מל"ב 2 שהנו: מכל מקום שישראל נסוגה היא ממיטה על עצמה צרה גדולה ומסוכנת פי כמה. אבל התקשורת... זו הריעה מיד בתרועות אהדה מששמעה על התקפלויות ונסיגות נוספות. כחודש לאחר מכן, בישיבת סיעת "קדימה" ממשיך אולמרט בהגיגיו התלושים ומנתח את המצב: "עוד לא היתה תקופה נוחה לישראל כמו הנוכחית. בכל רחבי העולם, ולא רק בעולם המערבי. אנו צריכים להבין שהמציאות טובה." הוא יודע שישראלים רבים הם סכלים שהרי הצביעו עבורו והוא יכול למכור להם את כל הבליו. ושרת החוץ לבני, וכל שר ופוליטיקאי זוטר, מתחרים, גם אחרי מל"ב 2, בהפרחת "תכניות ומתווים מדיניים" שהמכנה המשותף בהם הוא הלהט הבלתי נשלט להמשך התקפלויות ונסיגות. הנסיגה כבר הפכה לתאווה פתולוגית, שהרי אנו כל הזמן במדרון נסיגות: מסיני, מלבנון, מחלקים ביו"ש, והיד נטויה. צפוי היה שתקשורת הוגנת ומתיימרת להיות כלב שמירה לשלטון ואולי גם לשכל הישר

היתה צריכה להוקיע יוזמות ואמירות הזויות אלה, אך לא בישראל. לכן האחריות של התקשורת ושותפיה למחדלי המלחמה ואחריה כה גדולה ובלתי נסלחת.

באווירה הזויה כזו למען ”השלום“ מה הפלא שכאשר פורצת מלחמה אין יודעים איך לנהלה נכון או לחתור בנחישות לניצחון. הברברת המתמשכת לשלום והצקצוק ש”אין פתרון צבאי לסכסוך“ מכרסמים בכל, בבניית הצבא ומוכנותו ובערך הדבקות במשימה. שהרי למה להקריב כשהדבר חסר תכלית בסופו של דבר, ולכן אין הרי את מי להכריע או את מה לכבוש, כמתחייב מניצחון צבאי.

מה הפלא, אם כן, שחוליי החוסן הלאומי לא נעלמו מעיני אויבינו? קולעת בנידון פרשנות איראנית לתוצאות מל”ב 2: לדברי הפרשן הופתעו האיראנים מאי יכולתו של צה”ל להכות אנושות ארגון לא גדול כחיזבאללה וכן מאי יכולתו להתקדם מספר ק”מ במשך מעל לחודש. הוא תולה את הסיבה במשהו עמוק-הקשר בין ערכי החברה לצבאה ויכולת לחימתו. ”מקור הכוח הם הערכים שמאחורי הצבא, ואלה חייבים לנבוע מהמסורת הייחודית של העם“. ועוד:

בתחילת דרכה ידעה הציונות שיש קשר בין הצלחה במלחמה לבין שמירה על ערכים. מחוללי הציונות ידעו שערכים אלה חייבים להיות הערכים המקוריים של העם היהודי... כשהוקמה מדינתם הבינו שיש קשר בין איכות הצבא ובין ערכי החברה והמסורת היהודית. הודות לתפיסה זו הצליח צה”ל לגבור פעם אחר פעם על צבאות ערב. במהלך השנים התרחקה המדינה מהערכים המקוריים, ובעשורים האחרונים המירה החברה הישראלית את ערכיה המקוריים בערכים מערביים. היא אף הרחיקה לכת וניתקה הקשר בין ערכים ללחימה. לעומתם לוחמי החיזבאללה, ללא טנקים ומטוסים, נחושים וחזקים ברוחם, והנה התוצאות.¹⁴

הסיבה לכישלון צה”ל נעוצה איפוא, על פי הדברים הללו, בחברה הישראלית שאיבדה את ערכיה הנכונים. ”אם אין לצבא רעיון נעלה להלחם למענו, בסופו יתנוון ויובס.“

לא פחות קולע מיודענו נצראללה, שאמר עוד ב- 2002: ”אהבת החיים של הציונים היא זו שגורמת להם להתאבל על כל חלל והיא זו שתמוטט אותם בסופו של דבר,“ והוא עדיין סבור שישראל איננה כי אם קורי עכביש (הציטוט מופיע במבט/מל”מ 12/06, ונלקח מדיעות אחרונות, בשיחה עם בכיר באמ”ן).

אכן, אנו צריכים לדאוג לחסכון מרבי בחיי אדם, ולו מהטעם הפשוט – היותנו מעטים מול רבים ועוינים – אך יחד עם זאת אסור שנתעייף מלנצח את הקמים נגדנו, שאחרת אין לנו קיום בסביבתנו הפראית.

נכון שמידת ההיענות של אנשי המילואים ונכונותם למלחמה הצודקת הייתה הפעם גבוהה והבטיחה פוטנציאל לניצחון, אך כשהמנהיגים המדיניים והצבאיים נרתעים מעשיית הדברים הנכונים לניצחון בשל "רוח קברניטות" רופסת, כמו גם בגלל עכבות (ואולי אף זרמים תת-הכרתיים) הקשורות כאמור בקיבעון ה"שלום" ואמונה הזויה ב"מזרח תיכון חדש" – קשה, קשה ביותר לנצח ולהביס אויב.

יש שיאמרו שאין זה הכרחי שתהיה סימביוזה או קשר גורדי בין אמונה בשלום עם אויבים ושכנים לבין תפקידו של צה"ל לנצח, אך אין זה נכון. האמונה התלושה – הדון-קיוטית – בשלום במזה"ת, ההטפה ששטפה המוחות בדו-קיום רגוע ושלי עם אויבים והלהג הבלתי-פוסק על כך שה"כיבוש" הוא מושחת, חלחלו עמוק בתודעת הציבור כמו גם בקרב צמרת הצבא וגרמו להם ללהג לא רק על תחזיות ורודות ותלושות על עתידנו וגורלנו אלא בעיקר לא להכין את הצבא למלחמה אפשרית. אלה והשאננות הביטחונית שירדה על ראשי הצבא והמדינה הביאו גם לאי-עשיית המהלכים הביטחוניים הנכונים והנדרשים בכלל – וודאי לא בעתם – ולהירתע מניצחון ומהכרעה כשנקרו ההזדמנויות הברורות לכך.

התעצמות החיזבאללה הייתה ידועה מזה שנים, מאז צה"ל נס מלבנון (מאי 2000) בפקודת מנהיג אופורטוניסט ובגלל חולשת דעתו למול לחץ "אמהות" ובעקבות תקלות מבצעיות אומללות (כמו אסון המסוקים). אך המציאות המשגשגת לכאורה בצפון המדינה בשנים שלאחר מכן ערפלה את חומרת האיום המתהווה ואת מאזן האימה שנוצר בפועל בינינו לבין החיזבאללה. מציאות וירטואלית זו ("שלום הצימר") הביאה להחמצות חוזרות של הזדמנויות (על רקע תוקפנויות פרובוקטיביות של הארגון) לעקור את השורש פורה רוש ולענה בעודנו באיבו. נוסף על כך, כשכל מעייניהם של אריאל שרון ואולמרט היו ב"התנתקות" האווילית וחסרת התכלית, נדחף האיום המתהווה אל מתחת לשטיח ובכך חטאו קשות לביטחון ישראל.

צמרת צה"ל למרבה הצער התקרנפה ואמרה בדרך כלל אמן אחר נטיות הלב והמחשבה של הקברניטים הרופסים (ועל כך גם בהמשך) וכך סורס הצבא ותפיסת תפעולו הנכונה התאדתה. מכאן המרחק קצר ביותר לקיצוצים נרחבים בתקציב הביטחון, שהביאו בהכרח לצמצומים ניכרים בעוצבות וביחידות, להשבתת אמל"ח, לייבוש כוחות היבשה על ידי חוסר אימונים וחוסר בציוד ותחמושת. במילים אחרות, אפילו רצה הצבא לנצח ומפקדיו לא כל-כך רצו בכך בגלל חוסר חוט שדרה והרצון להתיישר על פי ה"פוליטיקלי קורקט", הצבא היה מתקשה לנצח כי ההנהגה המדינית לא אפשרה זאת בשל הקצאת משאבים בלתי מספקת, ובעיקר בשל טפטוף רוח ה"עייפנו להלחם ולהביס את אויבינו".

באחת, כשהרוח הבאה מלמעלה אינה מובילה יותר (כבעבר) לחתירה לניצחון וחלק גדול מהחברה הפסיק להאמין (ולרצות) בניצחון, כאמור, בגלל אמונות הזויות בעתיד וירטואלי, הדוניזם ומטריאליזם ובשל רתיעה מנקיטת המהלכים המתבקשים בזמן, אין צבא – אף זה הנהנה מיתרונות בכל פרמטר – יכול "לספק את הסחורה" והכל דינו להשתבש, ואם הרוח משובשת מתעקם גם השכל הישר. במקום לנסח לכוחות פקודות ומשימות חד-משמעיות לניצחון (ככיבוש שטח ויעדים, השמדת כוחות וכד'), מלהגים, כמדווח, על "דמוי ניצחון", "אפקטיים", "השתבללות", תקיפה כ"נחיל דבורים", ועוד ביטויים ביזאריים שצה"ל לא ידעם בעבר.¹⁵

זוהי עילת העילות לאי-הצלחת צה"ל בלבנון כשהכשלים האחרים הקשורים באי-תפקודו הראוי נגזרים ממנה.

3. ההערכה שהניצחון יבוא מהאוויר בלבד

אם הזיית השלום ו"רוח העייפות מלנצח" היו הכשל המטה-אסטרטגי של המלחמה, ההערכה, ובעיקר של הרמטכ"ל חלוץ, שהניצחון יבוא מהאוויר בלבד היתה הטעות האסטרטגית הגדולה בה. הוא האמין שעם עוצמת אש של חיל האוויר בלבד יוכל להוציא את חיזבאללה משיווי משקלו. במהלך המלחמה אף האמין שחיל האוויר יוכל "לצוד את הרקטות הקצרות".¹⁶ זו "אם כל הסיבות" האסטרטגיות לאי נצחונו של צה"ל הפעם.

נכון הוא שהערכה זו לא הייתה בעיקרה תלושה לגמרי מהמציאות. היא הסתמכה על מבצע "דין וחשבון" של צה"ל בלבנון (1993), על הניסיון של ארה"ב ונאט"ו ביוגוסלביה (1999), על שתי מלחמות ארה"ב בעיראק (ב-1991 וב-2003) והמלחמה באפגניסטן (2001). אבל כבר ממבצע "ענבי זעם" בלבנון (1996) – שלוש שנים אחרי "דין וחשבון" – יכול היה פיקוד צה"ל להסיק, וודאי להסס, לגבי יכולתו של חיל האוויר לנצח במערכה לבדו. אך בצה"ל היתה אמונה כמעט עיוורת בעליונות הטכנולוגית שביטויה העיקרי באוויר. נוסף על כך, שררה אופוריה שנולדה עקב המודיעין המדויק אודות מחסני הרקטות ה"כבדות" (220 ו-302 מ"מ) של החיזבאללה שהשמדתם, במקביל להחרבת מעוז הדאחיה בבירות, תוציא כאמור את החיזבאללה משיווי משקלו. סיבה נוספת להסתמכות היתרה על המתקפה האווירית הייתה הרצון למעט באבדות בנפש בקרבות היבשה. אלא שכאמור היתה זו קונספציה שגויה ואם כל חטאת משום שהתעלמו מהכלל הוותיק לפיו חיל האוויר לבדו אינו מכריע מלחמות. בשל קונספציה שגויה זו נוונו כוחות היבשה של צה"ל במשך שנים. חיל האוויר יכול אכן להעניש קשות את האויב, לגבות ממנו מחיר כבד, לתרום רבות להכרעה ואף להוסיף משמעותית לכושר ההרתעה, אך התעלמו מכלל לא פחות ידוע וחשוב – שאין אף פעם תשובה אחת ולו כבדת משקל, לכל איוס.

יתר על כן, הן ביוגוסלביה (1999) והן במלחמת המפרץ השניה (1991)¹⁷ – שתי המערכות האוויריות הקלאסיות בעידן הטכנולוגי – צריך היה בסיומן לבצע מהלך קרקעי משמעותי. ביוגוסלביה, אחרי 78 יום של הפצצות היה צורך באיום יבשתי על קוסובו בטרם נכנע הנשיא מילושביץ. ובמלחמה בעיראק (1991), אחרי 43 יום של הפצצות, היה צורך במתקפה יבשתית מסיבית מכווית כדי לאלץ את סדאם חוסיין להסכים לתנאים ולמגבלות הקשות שהושתו עליו. בכל מקרה מלחמות אלה השאירו רושם שחיל האוויר לבדו יכול לנצח מלחמות – ולא כך הדבר.

אילו ההנהגה המדינית והצבאית הייתה מודעת ללקחי ההיסטוריה הייתה מבחינה בבעייתיות האינהרנטית שבהערכה כי מהאוויר בלבד ניתן לנצח: במלחמת העולם 2, גם בריטניה מול ה"בליץ" הגרמני ואף גרמניה מול הפצצות "המרבד" הכבדות של הבריטים והאמריקאים, לא קרסו. ויודגש שבהן נהרגו עשרות ומאות אלפי בני אדם.

שני יסודות הלחימה הקלאסיים הם אש ותנועה. ברוב המלחמות, ודאי בעבר ועל פי עקרונות המלחמה הידועים, היה ברור שהתנועה או תמרון הכוחות הוא היסוד העיקרי ביניהם. רק תמרון כוחות על הקרקע וכיבוש השטח, בנוסף להשמדת כוחות האויב, מבטיחים הניצחון. נוסף על כך, ידוע שיסוד האש תלוי, יותר מתנועה, במודיעין מדויק, וזה לא תמיד מצוי. אלא שהניסיון האווירי הנזכר ועיוורון ההסתמכות על טכנולוגיה שיבשו את השכל הישר והעצימו את יסוד האש בלחימה עד שהפך להיות הדומיננטי על חשבון התמרון הקרקעי. ועוד, בדרך כלל מכוון יסוד האש במלחמה כנגד רצון האויב ואילו יסוד התמרון (וכיבוש השטח) מכוון כנגד יכולותיו הפיזיות. מכאן, שחיסול יכולות האויב בתמרון הכוח הנו פרימאט מרכזי באמנות המלחמה, וודאי כשלישראל הקטנה קשה לכופף את רצון האויב השופע משאבי אנוש וחומר.

יתירה מכך, משנוכח פיקוד צה"ל שחיל האוויר נאלץ לוותר על השמדה שיטתית של יעדי תשתית בלבנון, בעיקר בגלל לחץ אמריקני¹⁸ וזאת כדי להביא את ממשלתה, בעזרת אחרים,¹⁹ להשפיע על החיזבאללה לבקש הפסקת-אש, לא היה אפשר למצות את העוצמה האווירית על-אף היקף ביטוייה הנרחב.²⁰ הסטת כוחו בהמשך הלחימה לפגיעה במשגרי הרקטות וברקטות הקצרות עצמן, למרות שהרמטכ"ל, כאמור, האמין בכך, היתה בעיקרה מהלך סיזיפי. בעוד שחיל האוויר הצליח להשמיד משגרי רקטות בינוניות וכבדות – לרוב לאחר שיגורן – ובזה הוא היה טוב בהרבה מחיל האוויר האמריקני במלחמת המפרץ ב-1991 (שלא פגע ולו במשגר טילים אחד ש"חתימתו" גדולה בהרבה), הנה, מול אלפי הרקטות קצרות הטווח (122 מ"מ) שחתימתן קטנה, הוא לא יכול היה מטבע הדברים "לספק הסחורה". כך נמשך ירי הרקטות על העורף הישראלי ללא הפסקה במשך כל 34 ימי הלחימה ואף בקצב מתגבר. יצוין כי שגיאת ההסתמכות היתירה על חיל האוויר כבר נחשפה בהערכת איום הטק"ק מעיראק

ב-1991, כשמפקדיו זלזלו באימפקט טילי ה”אלחוסייני” העירקים, ולאחר מכן, כאשר הצבא התקשה מאד לטפל באיום רקטות הקסאם מעזה. כאן אולי המקום לאזכר את מכתב הח”כים שטייניץ, עומרי שרון וא. סנה לראש הממשלה שרון ולשר הביטחון מופז מ-25.2.04, בו הם כותבים ומנבאים שחיל האוויר לא יצליח להתמודד עם אלפי הרקטות (אולי רק ב-50% עם אלף הרקטות לטווח בינוני וארוך).²¹ למרבה הצער גם הרמטכ”ל יעלון (שקדם לחלוץ) אימץ את קונספירציית ”השלטונות האווירית” או ה”לחימה מנגד” (באש).

עם זאת, חיל האוויר לא אכזב והיו לו במלחמה זו, בניגוד לחילות אחרים, שני הישגים גדולים ובולטים. האחד, השמדת 59 משגרים במחסני הרקטות ה”כבדות” מיד בתחילת המערכה,²² ובכך מנע שיגורן לתל-אביב ולמרכז הארץ. השני, הפגנת כוחו ועוצמת ההרס שלו בהשמדת יעדים שונים ובכלל זה ברובע הדאחיייה בבירות. בכך אולי תרם חיל האוויר לאי-קריסת כושר ההרתעה כליל. ואמנם, בתחילת חודש מרץ 2007 דווח כי סוריה סיכמה עסקת נשק גדולה עם רוסיה שעיקרה טילי נ”מ (וני”ט)²³ כמובן מהחשש מחיל האוויר.

אי אפשר שלא לציין סיבה נוספת להסתמכות היתירה בצה”ל על הכוח האווירי והיא ”טראומת לבנון”. את ישראל וצה”ל רודפת טראומה זו מאז 1985, עת נסוג צה”ל מאזור ביירות לרצועת הביטחון וגם בשנים לאחר מכן עד המנוסה ב-2000. טראומה זו הרתיעה במודע וכנראה גם בתת-מודע, את הכנסת כוחות היבשה ללבנון וכיבוש השטח, מהלך שהיה הכרחי לטיפול באיומי החיזבאללה משם. מבטא זאת היטב ח”כ מתן וילנאי, לשעבר סגן רמטכ”ל: ”מפחדים להכניס היד לתופת, לאש, שחיל האוויר יפציץ מהאוויר, שיפתרו מרחוק” (מעריב, 20.10.06).

כניסה זו פירושה היה כמובן גם כיבוש השטח, אך ה”כיבוש” הפך להיות אצלנו מושג מצורע שיש להתרחק ממנו כמו מאש על-אף שנכון ביותר היה לעשותו (ועל כך גם בהמשך). והטראומה לא הייתה גזירת גורל שהרי תמיד אפשר לבצע ”מקצה שיפורים” ולהצליח במועד ב’.

מפרסום של דיוני המטכ”ל,²⁴ ניתן ללמוד כי הרמטכ”ל ורוב אלופיו מתנגדים למבצע יבשתי נרחב – קרי כיבוש דרום לבנון. נימוקו של ר’ אגף המבצעים, אלוף ג. אייזנקוט (כיום אלוף פצ”ן) היה: ”כך לא נחזיק באדמה לבנונית, לדידי זו מעמסה ולכן נבצע פשיטות, ז”א כניסה ויציאה.” המעניין בדיווח זה הוא שדווקא שני אלופי חיל האוויר – ידלון, ראמ”ן ונחשתן ר’ אגף התכנון, הם בעד מבצע יבשתי נרחב. הם הבינו שמהאוויר בלבד אי אפשר להסיר את איום הרקטות. מעניין לא פחות שידלון מתקשה להאמין שעם עוצמת צה”ל ביבשה ובאוויר, אף בסדיר, אי אפשר להכריע ”200 אנשי גרילה”, ומוסיף, ש”אם לא נפסיק את ירי הרקטות... הרי הסורים ואחרים צופים בנו.” הוא יודע את

המחיר האפשרי אך טוען שמחיר זה ייגבה ממילא גם במנות קטנות, קרי במבצעי היבשה המוגבלים.

בכל מקרה, שתי האובססיות האלה – "הטראומה" ו-"הכיבוש" – גרמו לכך שנמנעו מלנקוט מהלך נכון להפסקת מטר הרקטות הקשה על העורף הישראלי. חמור מכך, אפילו היתה הנחת היסוד במתקפה האווירית נכונה, אפשר היה להיווכח במגבלותיה לאחר שבוע ימים, לשנות ההערכה (האמונה שחיל האוויר לבדו יעשה המלאכה) ולתקנה, כאמור, בהכנסת הכוחות היבשתיים. אך זה לא נעשה אלא באיחור רב, ולא כשורה, קרי, לא לפי תורת הביטחון.

4. כשל המנהיגות במלחמה

אין מנוס מלקבוע כי הצמרת המדינית ופיקוד צה"ל, כל אחד לחוד ושניהם יחד, כשלו בהכנת צה"ל למלחמה ובניהולה במשך 34 ימי הלחימה. אשמת הכישלון מתמקדת בשלושת נושאי התפקידים העיקריים, והם: ראש הממשלה – א. אולמרט, שר הביטחון – עמיר פרץ והרמטכ"ל (שהתפטר) דן חלוץ.²⁵ נכון גם שהצמרות המדינית והביטחונית שקדמו להם (ראש הממשלה אהוד ברק, ראש הממשלה אריאל שרון, שר הביטחון שאול מופז והרמטכ"ל דאז בוגי יעלון) נושאות אף הן באחריות למחדלי מדיניות הביטחון בכלל ובצפון בפרט ולמול התעצמותו הפרועה של החיזבאללה במשך 6 שנים מאז מנוסת צה"ל מלבנון (במאי 2000).

כמדובר, הרגשתו של ראש הממשלה אולמרט לאחר עדותו בוועדת וינוגרד היא טובה.²⁶ אך אין לו בכל מקרה (גם אם הועדה לא תוציא מסקנות חריפות נגדו) סיבה לעלוז, שכן לא הוכיח מנהיגות ראויה לקראת המלחמה וודאי במהלכה. יש לכך לפחות שלוש עיקריות.

הראשונה, כרוכה במינוי עמיר פרץ לתפקיד שר הביטחון. היתה זו אכן "הפקרות" (כהתבטאות שר הביטחון הקודם מופז) למנות, או להסכים למינוי, לתפקיד כה חשוב ורגיש אדם שאין לו ההבנה המינימלית בביטחון לאומי, שלא לומר ניסיון והכשרה כלשהי בתחום. וזאת כאשר לפי הדיווח לעיל אולמרט מספר לוועדה שכבר חודשים, ומספר פעמים, לפני ה- 12/7/06 (יום פרוץ המלחמה) היה מוטרד מחטיפת חיילים ומפרובוקציות קשות נוספות בגבול הצפון,²⁷ ואף דרש מצה"ל להציג לו התוכניות המבצעיות. בדיווח זה לא מסופר שתבע גם לקבל עדכון על מצב הצבא ומוכנותו למלחמה רבתי.

מטרידות איפה השאלות המוצדקות: אם אולמרט חשב על אפשרות מלחמה – מדוע הפקיד את תיק הביטחון בידיו של פרץ ומדוע לא דאג (הקצה משאבים וכו') להכנת הצבא במהירות. ואפילו אם יכול היה להאמין שהצבא מוכן – עדיין שאלת מינויו של פרץ היא מחדלו המובהק. להגנתו התנער באומרו שהפקיד את

תפקיד שר הביטחון ביד מפלגת "העבודה", וזו יכלה לבחור באדם יותר מתאים; אך זה טיעון סרק ואווילי כאחד. אחרי הכל הוא אחראי עליון לממשלתו ויכול היה לא להסכים למינוי. זאת ועוד: המינוי היה הרי במודע ובמפורש וזאת כדי "להציל" את תיק האוצר מידי של פרץ. בכך סימן אולמרט גם שהביטחון המדיני חשוב לא פחות(!) מן הכלכלה ושקרוב לודאי גם לא ראה באופק כל מלחמה, וכל זאת כשהוא, כמדווח, "מודאג" דווקא מהמצב הביטחוני בצפון. ולא פחות מכך: טעם רע נודף מטיעונו (שהשאיר המינוי בידי "העבודה"), שהרי בכך הוא מצביע על בריחתו ממנהיגות כראש ממשלה(!).

הסיבה השניה למנהיגותו הקלוקלת של אולמרט נעוצה בכך שגם לאחר שבוע מלחמה כשראה שהתכנית של צה"ל אינה מפסיקה שיגורי הרק"ק על ישראל, לא דרש או התעקש שהרמטכ"ל ישנה אותה ויעבור גם למהלך קרקעי נרחב – תוכנית שהיתה מוכנה בצה"ל ("שוברת קרח" ו"מי מרום"). נכון שבעניין זה אחריות ואשמת הרמטכ"ל חלוץ גדולה (למרבה הצער) יותר, אך אין זה פוטר ראש ממשלה רציני מלפקח ולהנחות הצבא כשדרוש, במקום להיות מובל על ידו כסומא. יתר על כן, גם נאומיו והתבטאויותיו האופוריות במהלך המלחמה לא הצביעו על חיבורו החזק למציאות (וכפי שצינו לעיל ב"התבטאויותיו המדיניות"). לכן, היה שותף מלא ומרכזי למחדלי המלחמה בהפגינו מנהיגות אומללה.

והוכחה נוספת למנהיגותו הלא-ראויה היא בדבריו הדמגוגיים והתלושים גם חודשים אחרי המלחמה. כאמור, בדבריו בסיעת "קדימה" (במחצית ינואר 2007) הוא מנתח... "שהמציאות טובה ורק הסקרים לא טובים... ושעוד לא היתה תקופה כה נוחה לישראל כמו הנוכחית ברחבי העולם." ודאי שלמבשר ה"התנתקות" וה"התכנסות" והמכריז ש"עייפנו מלנצח" ימחאו כפיים בחלקים גדולים וצבועים של העולם, אך מכאן לומר שהמציאות ומנהיגיה בישראל טובים מהסקרים?? נו באמת...

כשמדובר בשר הביטחון ע. פרץ, אינני סבור שאחריותו למחדלי המלחמה גדולה מזו של אולמרט או הרמטכ"ל חלוץ. האשמה במינויו היא לאו דווקא בו והיא רובצת לפתחו של ראש הממשלה. נכון שאילו פרץ היה אדם אחראי יותר ואמביציוזי פחות לא היה צריך לקבל על עצמו תפקיד כה גורלי כמו זה של שר ביטחון. אך הוא כידוע חתר לתפקיד ראש ממשלה ומשלא הצליח בכך, כמו גם במינויו לשר אוצר, היה תפקיד שר ביטחון עבורו ברירה טבעית בנסיבות הפוליטיות. ופוליטיקה, לא ביטחון, היא לחם חוקו, כפי שתעלוליו הפוליטיים הוכיחו, גם לאחר המלחמה. עם זאת, לזכותו של עמיר פרץ יש לזקוף את דחיפתו, כבר בתחילת המלחמה, לתקיפת הרקטות הבינוניות-כבדות (הפאג'רים). זאת, למרות שראשי הצבא די הסתייגו מכך (כמהלך פתיחה) ולמרות שהרקטות הוסתרו בלב ריכוזי אוכלוסיה. זו היתה תקיפה מוצלחת

וחשובה ביותר לגורל ולתוצאות מל"ב 2, ואילולא בוצעה תוצאותיה היו מרות שבעתיים.

מינויו של עמיר פרץ לתפקיד שר ביטחון שב והציף את השאלה לגבי מינוי אזרח, ולא איש צבא, לתפקיד זה. ובכן, בעקרון גם אזרח עם שכל ישר וראייה כוללת יכול לשמש בו, ויש אומרים, שכבר היו כאלה בתפקיד. אך במדינה כישראל, שבה תפקיד שר הביטחון חשוב למשל מתפקיד שר החוץ (בשונה למשל מארה"ב וממדינות אירופה), ולא בכדי(!), הכרחי שהאיש שימונה לתפקיד תהיה לו ההבנה המינימלית בביטחון לאומי ורצוי (רצוי מאד) גם הכשרה וניסיון כלשהם לקראת התפקיד.

כששני האחראים העיקריים להנהגה במלחמה חסרו הכשרה בסיסית בנושא, נפלה האחריות הגדולה לניהולה ותוצאותיה על כתפי הרמטכ"ל הכריזמטי ואיש המקצוע האווירי – חלוץ. אך הוא, למרבה הצער, כשל. את שגיאותיו של חלוץ יש לחלק לשתי תקופות – לפני המלחמה ובמהלכה.

כרמטכ"ל ראשון בצה"ל משורות חיל האוויר הוא לא התמצא דיו בצבא היבשה (למרות ששימש גם כסגן הרמטכ"ל) וכנראה שלא ייחס לצבא היבשה חשיבות יתירה ולא ראה בו גורם מכריע לניצחון במלחמה. כשותף אומלל לביצוע ה"התנתקות" (שהיתה אולי בניגוד לדעותיו בעבר וודאי בניגוד לדעות קודמו – הרמטכ"ל יעלון) ביטא כנראה העדפת קריירה על אמונות וערכים. בכל מקרה, כבר אז שגה קשות כשביטא הערכה שה"התנתקות" תשפר מצבנו הביטחוני, ובכך התיישר (ויש אומרים התקרנף) עם הממונים עליו. לכן גם לא התקומם כנדרש נגד הקיצוצים המסיביים בתקציבי הצבא ובכוחותיו היבשתיים. הוא סגר מפקדות, גייס וקיפץ בבשר החי של הצבא. דווח שבאחד מתחקירי צה"ל (לאחר המלחמה) ציין אלוף (מיל.) יוסי פלד שאילולא המלחמה-היו פוגעים עוד יותר בצבא היבשה, שכן תוכנן לקצץ 600 טנקים נוספים(!), וזאת לאחר קיצוצים דרמטיים קודמים.²⁸ וכך גם נפגעו אימוני צה"ל בסדיר ובמילואים וכמובן שרוב צבא היבשה לא היה מוכן כראוי.

במלחמה היה חלוץ נעול על ניהולה מהאוויר כמעט בלבד. כאמור, באוויר אכן היתה לצה"ל הצלחה רבה באשר ליכולותיו הייעודיות, אך לא לחיסול מכת הקטיושות, למרות שהאמין גם ביכולת זו. בכל מקרה, מתחילת המלחמה התנגד למבצע יבשתי נרחב בדרום לבנון למיגור הקטיושות וקיבל עזריו לבצע מבצעי יבשה מוגבלים. שגיאתו הקשה הנוספת היתה אפוא שלא שינה דעתו לאחר כשבוע ימי לחימה משנוכח שח"א לבדו אינו "מספק הסחורה" וכשראה שמבצעי הקרקע המוגבלים, כמו במארון א-ראס ובבינת א-גיבייל, כשלו.

המבצע בבינת א-גיבייל ראוי לאזכור, לא רק בגלל נפילת 8 מחיילי גולני שם והדיווח הסותר האומלל בדבר כיבושה, אלא יותר לגבי ייעודו. בינת א-גיבייל

נבחרה במטכ"ל כיעד מפני שנצראללה נאם שם את נאום "קורי העכביש" לאחר מנוסת צה"ל מלבנון,²⁹ והכוונה בכיבושה היתה "לצרוב תודעתית" את החיזבאללה. "צריבת התודעה" ו"חשיבות הסמלים" היתה מורשת לא מוצלחת מימיו של הרמטכ"ל הקודם (יעלון) בלחימה בפלשתינאים, אך למרבה הצער השתרשה בפיקוד צה"ל (במקום כאמור להתנהל בפשטות לקראת ניצחון וכיבוש). את בינת א-גיביל, היה צריך לכבוש, אם היתה יעד חשוב למערכה כולה ולניצחון, אך לא ל"צריבת התודעה" וסמליות בלבד. ועניין זה בא כאמור לביטוי גם בניסוח מטרות המלחמה ופקודות המבצע המטושטשות.

דברים אלה משתלבים במסקנות ועדת דן מרידור לבחינת תפיסת הביטחון ותורת הלחימה שהתנהלה זמן ממושך ולפני מל"ב 2, אך השאירה בה את אותותיה הבעייתיים. בוועדה הגיעו למונחים (ביזאריים לדעת) כמו "אפקטים" ובתום הצורך בתמרון קרקעי,³⁰ ונראה שמסקנותיה ורוחה השפיעו גם על חלוץ והמטכ"ל וחללו גם לדרגים הנמוכים והביאו לתוצאות הלא-מוצלחות של המלחמה. וכשהרמטכ"ל מחליט סוף סוף על מבצע קרקעי נרחב לקראת סוף השבוע הראשון של אוגוסט 2006, כלומר, אחרי כחודש ימי לחימה, זה היה מאוחר מדי ומעט מדי, ואולי גם לא ראוי. בכל מקרה, זה לא היה סוג המבצע שתוכנן זמן רב קודם לכן ואושר ע"י הרמטכ"ל עצמו במאי 2006 (!) ושפחות או יותר תורגל חודשים לפני המלחמה.

אכן, מעציב הדבר שמנהיג צבאי בעל פוטנציאל רב כדן חלוץ נכשל כרמטכ"ל במבחנו העיקרי. ועולה כמובן השאלה העקרונית – האם איש חיל האוויר יכול וצריך להיות רמטכ"ל גם בעתיד או שכשולן חלוץ סתם על כך את הגולל.

דעתי היא שלא בהכרח. דווקא בתקופה זו כשישראל ניצבת מול איומה העיקרי – טילי הקרקע ובעתיד אולי גם הנשק הגרעיני מאירן – והתשובה לאיום זה אינה יכולה להיות בלחימה יבשתית אלא בעיקר באוויר, וביכולות הנלוות שבאחריות חיל האוויר, אין זה כלל בלתי הגיוני שרמטכ"ל צה"ל לא יבוא מפיקוד חיל האוויר. אלא שאז צריך שהרמטכ"ל ה"כחול" יוכשר גם לענייני צבא היבשה שיש לו עדיין ייעוד רב במלחמה, בכל מלחמה.

ומילת סיום למנהיגות המדינית בתחום הביטחון הלאומי. יהיו אשר יהיו תפיסותיהם המדיניות של הקברניטים (ורצוי כמובן שלא יהיו דון-קיוטיות) – עדיין יהיה עליהם להפריד היטב בין לבין תפיסת הביטחון הנכונה, לבין הכוח הצבאי, למוכנות הראויה למלחמה ולהפעלתו הנכונה בה. אסור שהפצת פנטזיות השלום יטשטשו את סיכוני המלחמה והנדרש לקראתם (בניין הכוח הראוי ותורת הלחימה הנכונה), וזאת כמובן למקרה הסביר (כמוכח) שגישתם המדינית תתברר (שוב) כשגויה.

5. סטייה קשה מתורת הביטחון ומעקרונות מלחמה

במל"ב 2 לא פעלו ישראל וצה"ל לפי התפיסה של תורת הביטחון ועקרונות המלחמה ולכן תוצאותיה היו כשם שהיו. בשל קוצר המצע לא נדון כאן בכל מרכיבי התורה או בכל עקרונות המלחמה אלא באלה הרלבנטיים ביותר למלחמה זו. הבעיה ההתחלתית הייתה בכך שבמשך כל המלחמה או רובה, לא הבינו הקברניטים אם הם עוסקים במלחמה או במבצע נרחב.³¹ בכל מקרה, תפיסת הביטחון ועקרונות המלחמה שנצברו במבחנים ובניסיון של שנים ושל רבים אינם גלגל שיש להמציאו כל פעם מחדש ותוקפם לא פג. מעניין לציין כי כאשר צה"ל סוטה מהם (כמו במלחמת יוה"כ) תוצאות המלחמה אינן טובות.

א. עילת מלחמה וצדקתה, מלחמת מנע וברירה

אין זה דבר קל ערך לחברה דמוקרטית, וודאי לישראל הקטנה באנשים ובמשאבים, לצאת למלחמה. לפי תפיסת הביטחון צריכה להיות עילת מלחמה ראויה לכך ובעקבותיה קונצנזוס מרבי ככל האפשר. והנה למלחמה בלבנון היה צידוק שאין למעלה ממנו. העילה היתה לא רק התוקפנות החמורה, ב-12 ביולי 2006, שנסתיימה בשני חיילים חטופים ושמונה הרוגים, אלא התוקפנות והפרובוקציות הנשנות ללא נשוא של החיזבאללה – החל בחטיפה והריגה של שלושה מחיילינו בהר דוב, באוקטובר 2000 (חודשים מועטים לאחר המנוסה מלבנון), עבור בירי הישיר והעקיף מעת לעת בגזרות הגבול ועל צפון הגליל, שאחד משיאיו היה הריגה בצליפה של שני חיילי קשר במוצב נורית ב-2004, וכן בירי הרקטות על בח"א מירון במאי 2006, והמשכו בתקיפה מסיבית וניסיון נועז לחטיפת חיילים בכפר עג'ר, בנובמבר 2005. כל אלה יצרו צָבָר של תוקפנויות פרובוקטיביות שאף מדינה, ובכלל זה ישראל, אינה יכולה עוד להשלים עמן. לראש הממשלה אולמרט היתה בנדון הארה רגעית בנאום בכנסת (17 באוגוסט) "יש רגעים בחיי אומה שבהם היא מחויבת להביט על המציאות נכוחה ולומר: עד כאן! ואני אומר לכולם: עד כאן! רק עם היודע להגן על חירותו באמת זכאי לה!". הייתה אפוא כל ההצדקה שבעולם לצאת למלחמה נגד החיזבאללה. ואמנם, רמה בלתי נסבלת של טרור וגרילה נגד ישראל הייתה ונתפסה מאז ומתמיד כעילת מלחמה צודקת ואכן, רוב הזמן, הכיר רוב ישראלי מוצק שמדובר במלחמה צודקת מאין כמוה, הגם שבפועל הייתה זו בבחינת מלחמת ברירה.³² ועליה נסבה כידוע מחלוקת אחרי מל"ב 1.

גם למי שהיו השגות בדיעבד על היציאה למלחמה, הסתייגויותיהם לא היו ממוקדות על עצם היציאה למלחמה אלא בעיקר על כך שלא בדקו קודם לכן שאולי צה"ל אינו מוכן לה כראוי. והנה על אף שהיה מדובר בעילת מלחמה מוצדקת ביותר וכל התנאים והנסיבות היו לטובתה, ישראל וצה"ל לא ניצלו את ההזדמנות ההיסטורית להכות את החיזבאללה מכת מחץ. יוזכר כי ברקע

המלחמה היה ברור שהיא אינה מתנהלת רק בין ישראל לארגון הטרור הלבנוני, שנחשב למצורע בעיני רבים וטובים במערב ואף באזור, אלא, לא פחות, בין ישראל ובעלת בריתה, ארה”ב, לבין איראן הפונדמנטליסטית והסוררת שחיזבאללה הוא שלוחה באזור.

לאור תוצאותיה של המלחמה החלו לטפטף יותר ויותר הקולות גם באשר לאי-צידוקה, ולא פחות לפתיחתה כאשר צה”ל אינו מוכן לה כראוי. נכון שעדיין רוב הציבור תומך בצדקתה,³³ אך נראה שאין זה רוב מסיבי כפי שנמדד חודשים קודם לכן. יש אף המרחיקים לכת לאמור שהצמרת המדינית והצבאית אשמים בפתיחת המלחמה בשל אי-מוכנות צה”ל.

דעתי אינה כדעתם.

המלחמה כאמור היתה מוצדקת מאין כמותה על רקע ההתגרריות המתמשכות והבלתי נסבלות של החיזבאללה שאי-תגובה ראויה להן, אחת ולתמיד, והשתחררות מ”מאזן האימה” ששרר בינינו לבין החיזבאללה, היוותה סכנה חמורה לתדמיתה של ישראל ולקריסת כוח ההרתעה. לא היה ניתן להשלים עמן בשום אופן. היה הכרח להכות את הארגון החצוף והמתריס שוק על ירך, עוד הרבה לפני ה- 12 ביולי 2006.

ההתעצמות הפראית של החיזבאללה בלבנון, בעיקר עם כוח האש הטמון בכ- 14,000 הרקטות לסוגיהן ותשתית ביצוריו בדרומה לא נעלמו מעיני המודיעין הישראלי, והוא אמנם דיווח על כך מעת לעת. גם ראש הממשלה שרון ושר הביטחון מופז היו מודעים לכך. בנוסף לדו”חות המודיעין השוטפים והעתיים הם כאמור גם קיבלו את מכתבם של 3 הח”כים (שטייניץ, עומרי שרון וא. סנה), החברים בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת שלמדו ממקורות צבאיים שהתריעו בפניהם על כך שהעורף הישראלי אינו מוכן לסכנת הרקטות.³⁴ אך שרון ומופז לא עשו דבר, לא ליזום המכה לחיזבאללה ולא להכנת העורף כראוי. הטיעונים השונים והמשונים שהושמעו היו בנוסח ”תנו לרקטות להחליד” ו”עדיף שלא לשבש השגשוג התיירותי והכלכלי בצפון.” ד. וייסגלס, שהיה יועצו של שרון, הסביר לוועדת וינוגרד, כמדווח, ששרון והממשלה לא רצו לפתוח ”חזית שניה”, כשבמקביל התנהלה הלחימה מול הפלשתינים.³⁵ אך נימוקים אלה אינם עומדים במבחן השכל הישר.

ראשית, נוכחנו בתוצאות מל”ב 2 הקשות שנבעו לא מעט מכך שהצמרות המדינית והצבאית התעלמו מקריאה נכונה של איום החיזבאללה. מה חשבו בהנהגות? שצבר הקטיושות העצום ומערך הביצורים הוא לשם שמיים? והנה הלקח החשוב מכך הוא שכאשר אין עושים המהלך הנכון – דיכוי ההתעצמות וכוחו של ארגון המתכונן שנים לחימה בישראל – ובזמן(!), משלמים על כך מחיר גבוה וקריטי.

שנית, איום החיזבאללה היה מסוכן לישראל, ולא רק פוטנציאלית, ופי כמה מהאיום הפלשתיני, הם בכושר לחימתו ובאמלי"ח הרב שלו. ושלישית, הנימוק לאי-פתיחת חזית שניה אינו יכול לשכנע. צה"ל, גם כשלא היה מוכן כראוי כמתברר, עדיין כוחו היה במוותניו, להתמודד גם בטרור הפלשתיני הספוראדי וגם בארגון החיזבאללה שמניין לוחמיו, במקרה הגרוע, לא עלה על אלפים ספורים (כזכור דיבר ראש אמ"ן ידלין על 200 לוחמי גרילה בלבד). אחרי הכל צה"ל יכול היה להסתפק בשתיים-שלוש מאוגדותיו האיכותיות למול החיזבאללה. זאת, עם האוגדה שבגבול הצפון (אוגדה 91 שהייתה אוגדה מוגברת) ואוגדות המילואים של הצנחנים ויוצאי גולני, שאף היו מאומנות לחימה בו. אלא שהמלחמה לא צלחה גם בגלל הדרג המדיני וגם בגלל צמרת צה"ל – בשל ניהולה הכושל. את צמרות אלה אין להאשים בפתיחת המלחמה בתגובה לשיא ההתגררויות (ב- 12 יולי 2006), שהיתה דווקא המעשה הנכון, אלא בחוסר כושר ביצוע בניהולה הראוי.

כן, מלחמת מנע או ברירה, שעליה נסב ויכוח נוקב לאחר מל"ב 1, לא יכולה להיות מהלך פסול כאשר האויבים שמנגד מכינים עצמם לעימות לחימתי ברור מול ישראל ושאלם אינו נעשה בזמן הנכון – תוצאתו ומחירו גבוהים ביותר. המלחמה לא היתה משגה אסטרטגי,³⁶ ואין לבלבל בין פתיחתה המוצדקת לתוצאת ניהולה הלא-מוצלח. גם הטענה שהמשגה היה בחשיפה מוקדמת של יכולות צה"ליות (בחיסול רקטות הפאג'ר) אינה עומדת במבחן הגיוני. בכל מלחמה ובכל עימות רבתי יש לנצח, נקודה. ופירוש הדבר, שיש להכות באויב עם אותן יכולות שיביאו התוצאות המרביעות ולא לשמרן לנסיבות ולעתיד לא ידוע. אילו טיעון זה היה מיושם בעימותי העבר של צה"ל לא היינו מגיעים לתוצאותיהם המוצלחות.

זאב שיף ושכמותו לדעה סבורים שאפשר היה להסתפק ב"תגובה" קצרה בלבד ולא להתגלגל למלחמה ארוכה. גם סברה זו לוקה בהגיונה. ראשית, אי אפשר לדעת איך הדברים היו מתגלגלים אחרי ה"תגובה" "קצרת הימים" שהיתה ודאי צריכה להיות חזקה מקודמותיה. האם החיזבאללה היה משחק את משחק הזמן של ישראל? שנית, טענה זו משחזרת את השגיאה הקשה של אי-תגובה ראויה במשך 6 שנים. ושלישית, וזה העיקר, לא היינו מצליחים (ב"תגובה") להשיג ולו אחד מההישגים (המינימליים אמנם) שבכל זאת הושגו במלחמה, כגון: הורדת צבא לבנון עם פריסת יוניפי"ל מחוזק בדרום לבנון, סילוק החיזבאללה מקרבה יתירה לגבול וצמצום נוכחותו. ולא פחות חשוב – אולי חסד עשה עימנו האל שהמלחמה בכל זאת פרצה בעיתויה, שהרי לו פרצה במועד מאוחר יותר, ובנסיבות גרעין אירני, צה"ל היה נחשף בחולשה איומה יותר וגורל ישראל היה גרוע פי כמה.

ב. מטרת העל – ניצחון (אך לא הפעם)

אם כבר יוצאים למלחמה או נגררים אליה, מטרת העל שלה, וודאי של הצד המותקף, צריכה להיות ניצחון, למניעה והרתעה. ניצחון והכרעה³⁷ מושגים, לפי תורת הביטחון הוותיקה ועקרון המלחמה הקלאסי, על ידי השמדת כוחות האויב ועל ידי כיבוש שטח. לעיתים יכולה אולי להיות דרך עוקפת להשגת ניצחון, כמו על ידי הרס מסיבי של תשתיות, אך ספק אם הדבר תקף בכל סכסוך מלחמתי, וודאי שלא היה יכול להיות רלבנטי בלבנון, כאמור בשל התנגדות ארה"ב להרס לבנון (שהראתה סימני דמוקרטיזציה החביבה על ממשל בוש). תקיפת התשתיות לא יכלה להצליח גם משום שלא היה לממשלת ביירות מנוף לחץ על החיזבאללה לאחר שהסורים הוסגו מלבנון וכן משום שהיה מדובר בארגון טרור קנאי שתשתיות לבנון לא היו בראש מעייניו,³⁸ ותרבות מוות והרס טבועות בו. ובכלל, יתכן שלבנון והחיזבאללה היו אולי כבר די מחוסנים מעונשה של תקיפת התשתיות שבוצעה בעבר.

ובכלל, לא נראה ששתי ההנהגות נתנו דעתם על מהות וטיב הניצחון במאבק מול החיזבאללה. ואין פלא בכך שהרי לא תפסו כלל את המערכה כמלחמה, וכי גם ב"מערכה" יש לנצח, והרי אין יוצאים אליה אלא לנצח. לא הייתה אפוא כל קונצפציה נהירה לגבי סופה של ההתמודדות (בין שמדובר במערכה או מלחמה). הרמטכ"ל לשעבר, ד. שומרון, שנתמנה לחקור המלחמה ציין במפורש בראיון (דיעות אחרונות, 5 ינואר 2007) שהניצחון לא הוצג כמטרה במלחמה והעדיפו עשיית "אפקטים".

ישראל אפוא לא חתרה לניצחון ברור מול החיזבאללה וודאי לא להכרעתו, אך הרי הכרחי לנצח במיוחד וודאי מול טרור, שאם לא כן נידונים לשפיקות דמים אין קץ, שלא לומר לתת לו הניצחון מראש.³⁹

מימים ימימה ניצחון והרתעה מושגים ע"י השמדת כוחות אויב וע"י כיבוש שטח. והנה, לפי דיווחי צה"ל נהרגו לחיזבאללה בין 550 ל-600 מלוחמיו, אך לא היה בהם מסה קריטית לאבידות בקרב כמה אלפי לוחמי הארגון הפנאטים. מה גם שמדובר בארגון טרור חמקמק ואמורפי ללא נכסים מובהקים וגלויים כיעדי תקיפה, כך שהשמדת כוחותיו היתה מלכתחילה בעייתית משהו.

נותר אפוא התנאי השני לניצחון במלחמה – כיבוש שטח. אולם כאמור הייתה לישראל רתיעה מקובעת (פאבלובית?) מתקיפה יבשתית נרחבת ומכיבוש דרום לבנון. המושג "כיבוש" הפך להיות אובססיבי אצל לא מעטים בישראל (עוד מהעיומות עם הפלשתינאים וללא כל צידוק, שכן איננו יכולים להיחשב לעולם כ"כובשים" בארצנו!). הרתיעה מכיבוש שטח חלחלה גם לצמרת הביטחונית בניגוד לכל תכתיב של התורה הצבאית. הדברים פשוטים וקשה להפריכם – כדי לנצח, וודאי כדי להפגין ניצחון מוחשי (ולא "אפקטים" ו"תודעותיות") יש צורך בכיבוש שטח.

פרקטית, כיבוש השטח עד לליטאני ואולי גם של רמת נבאטיה, שם התרכזו רוב רובן של הרקטות הקצרות היה מבטיח גם הסרת רובו של איום הרק"ק (רקטות קרקע-קרקע) על צפון המדינה. נכון שניתן לטעון שכיבוש שטח דרום לבנון הוא גם "מלכודת" ואינטרס של החיזבאללה, אך "טראומת לבנון" לא היתה כאמור גזירת גורל או כפי שאמר אלוף (מיל') ע. ירון: "לא להיכנס ללבנון כי לא תוכל לצאת משם היא מחשבה אבסורדית".⁴⁰ גם איש שמאל מובהק כצבי כסה לא נרתע מכיבוש: "מלחמה אסטרטגית נגד הסיירת האיראנית חייבה פריצה אל יעדים שיציגו כיבוש שטח אל מעבר לכל רקטה. קודם לכבוש ואחר-כך לטהר".⁴¹ טיעוני הוא שהחרדה האובססיבית מפני "כיבוש" שחלחלה לצמרת הצבא היוותה עכבה למהלכים הצבאיים הנדרשים, לא פחות מ"טראומת לבנון", ואם דיסקט ה"כיבוש" לא משתנה הסיכוי לניצחון צה"ל גם בעתיד הוא קלוש.

צה"ל אמנם ניסה לעשות משהו בנדון בשני ימי המלחמה האחרונים, אך זה היה מעט ומאוחר מדי, ואולי אף מיותר במועד זה. ועל הכל, איפה שיש צבא שמילואיו מתגייסים ברצון ולהוטים להביס את החיזבאללה ולנצח, אך הממשלה ומפקדי הצבא עוצרים חוסמים את דרכם לניצחון.

חשוב כאן להוסיף נקודת מבט אמריקאית. גם בארה"ב תוהים לגבי תוצאות המלחמה. תהייה זו חשובה לא רק לגופא אלא גם משום שהניצחון הצה"לי היה חיוני לא רק לנו אלא אף להם שהרי הניצחון היה משפר מאד את מעמדם במזה"ת (עקב הקשיים בעיראק) ובכלל – במאבקם בטרור האסלאמי. כך באי הניצחון בלבנון אכזבנו גם את בעלת בריתנו.

ג. מטרת מלחמה לא ממוקדות וחסרות

לא קל להגדיר ולנסח מטרת מלחמה וודאי בשעה שהקברניטים לא ידעו כאמור להחליט אם מדובר במלחמה או במבצע נרחב גרידא. קברניטים מדיניים וצבאיים שאינם מנהיגים כריזמטיים נוטים לנסח מטרת מלחמה בצורה לא בהירה, עמומה כלשהו וניתנת לפירושים שונים וזאת מטעמים אגוצנטריים קלוקלים. כך היה גם במל"ב 2.

כפי שדווח, כותרת המסמך שהוגש ע"י הרמטכ"ל חלוץ לממשלה ב-13.7.06, יום לאחר חטיפת החיילים, הייתה "המטרה האסטרטגית" או "התכלית האסטרטגית" ולא בפשטות ובבהירות – "מטרות" או "יעדי" המלחמה כמקובל. "המטרה האסטרטגית" הייתה – העמקת ההרתעה, הפסקת הטרור מלבנון כלפי ישראל, דחיפת הממשל הלבנוני להשפעה ביטחונית בדרום לבנון ואף לגרום לחיזבאללה להחזיר השבויים, תוך כדי היחלשותו ומניעת שיקומו וכן הפחתת השפעת איראן ומעורבותה בלבנון כמו גם השארת סוריה מחוץ לתמונה.⁴²

ניסוחים עמומים למדי ולא מדידים. יצוין, שראש הממשלה אולמרט בהצהרותיו השונות והמשונות במהלך המלחמה לגבי מטרותיה דיבר גם על פירוק החיזבאללה ונשקו והחזרת החטופים.

כבר בשורות אלה צוין שישראל שגתה קשות כאשר לא קבעה במפורש הבסת החיזבאללה כיעד מלחמתי (רק החלשתו, שהוא מושג אמורפי). עובדה מדהימה ובולטת אף יותר היא שהסרת איום הרקטות על צפון המדינה לא הוגדרה כלל כמטרה ברורה והכרחית. נוסף על כך, דובר על תקיפת "מרכזי כובד" והם – דרום לבנון (שם חטיבת נאצר פרוסה), אזור בעל בק (האזור הלוגיסטי) ואזור הדאחייה בביירות (מרכז החיזבאללה). כן דובר על "גביית מחיר, ניצחונות מוראליים, כרסום בכוח החיזבאללה וצריבת התודעה."

ומכאן הוגדרו המשימות לפיקוד צפון: יכה בחיזבאללה, יתכונן להצלת החטופים, יתכונן להרוס מטרות חיזבאללה בקרבת הגבול, יתכנן תקיפת הכפר עג'ר, יפעל לשבש שיגורי הרק"ק. שוב, מובחן מיד שהטיפול בקטיושות צוין רק במקום האחרון, וודאי שלא נאמר דבר המורה לפעול להפסקת שיגוריהן. פירוש של דבר הוא כי בצה"ל ובממשלה לא הבינו כלל את המשמעות האסטרטגית והפסיכולוגית של הפצצות העורף האזרחי ולכן, במשך זמן רב אף לא עלתה על הפרק מתקפה יבשתית לצורך שיבוש ירי הטק"ק.

זו הייתה שגיאה מכרעת שהרי היה צריך להיות ברור מלכתחילה שלא מדובר באיום טקטי אלא באיום אסטרטגי בלתי נסבל. נכון שתושבי הצפון הפגינו יכולת סבל וחוסן מסוים במשך זמן מה למול מטר הרקטות וזאת בשל צדקת המלחמה ובעיקר בגלל הרצון לאפשר לצה"ל לתת מכה אנושה לחיזבאללה. עם זאת, ההתפארות בעורף "שלא נשבר" הייתה מוקדמת ומוגזמת. נכון גם שישראל הוכיחה שאינה "קורי עכביש" כדברי נצראללה, אך כשיותר ממיליון מתושביה ספונים במקלטים או נסים על נפשם והופכים לפליטים במדינתם, הייתה בכך הפגנת חוסר-אונים שקשה לייחסו ל"מעצמה החזקה במזה"ת".

כבר מזמן היה ברור שהאיום בירי תלול-מסלול, בין של הקסאמים ובין של הטילים והרקטות למיניהם, הנו איום אסטרטגי קריטי, שכן הוא מכוון לעורף שהיה, הנו ויהיה תמיד החוליה החלשה בחוסן הלאומי של ישראל. למרבה הצער לא הפנימו זאת בצמרת ולו על בסיס הניסיון הישראלי הפרטי במלחמת המפרץ השניה (1991) כאשר כ- 40 טילי "אל-חוסייין" מעיראק פגעו בעורף הישראלי ובישרו את הסיכון הרב שבהם ושכמותם.⁴³ כבר אז זלזלה בכך צמרת חיל האוויר, האחראית בצה"ל לנושא הטק"ק והרק"ק והיה בכך משגה חמור. טיעונם של בכירי חיל האוויר היה שהנזק הפיזי הוא קטן יחסית וכדי למנעו יש להשקיע סכומים נכבדים שיוסטו מצרכים התקפיים מגוונים. לכן אגב התנגד החיל זמן רב גם לפיתוח ה"חץ". אך ברור שחיל האוויר ובעקבותיו פיקוד צה"ל והממשלה לא ראו את התמונה, הסכנה הרחבה, הטמונה בטק"ק וברק"ק –

הוצאת ישראל משיווי משקלה באמצעות הפגיעה בעורף ובחוסן הלאומי הישראלי.

במל"ב 2 יכול היה חיל האוויר לטפל ברקטות הכבדות ולטפל חלקית גם בבינוניות, אולם הוא לא היה מסוגל להסיר את איום אלפי הרק"ק קצרות הטווח, ונראה כי כיוון שכך לא הוכנסה הסרת איום הרקטות (בכללן) למטרות המלחמה. גם העובדה שלא היה מענה טכנולוגי (כדוגמת ה"נאוטילוס" או אמצעי אחר) לאיום הרק"ק הייתה קשורה בכך. אך, כאמור, היה הכרח עליון להתכוון ולפעול להסרת איום זה והדבר היה אפשרי באמצעות כיבוש קרקעי של דרום לבנון. נושא זה אף לא נכלל במטרות המלחמה, וגרוע מכך, מטרות אלה לא שונן ולא תוקנו גם כשהתברר כי חיל האוויר, למרות יעילותו בתחום שבו הוא טוב, אינו "מספק את הסחורה".

לאחר המלחמה דווח שהרמטכ"ל לשעבר, דן שומרון, שתיחקר המלחמה, קבע שהמלחמה נוהלה בעצם ללא מטרות.⁴⁴ כל הקרבות המקומיים נוהלו בעצם ללא מטרה כוללת וברורה. אלוף אחר שתיחקר המלחמה, אלוף שני,⁴⁵ קבע כמדובר שהרמטכ"ל הוריד פקודות סותרות ועל כך גם קבל מפקד אוגדה 91, תא"ל גל הירש, באומרו שהפקודות המהוססות והלא-מסודרות שהגיעו לכוחות נבעו מכך שקיבל בעצמו פקודות סותרות. הוא גם הזכיר שתורת הלחימה (המוזרה) שפיתח וקיבלה הנוסח "נחיל צרעות" אושרה ע"י דרגים גבוהים עוד לפני המלחמה.⁴⁶ מי לנו יותר מהרמטכ"ל חלוץ שהודה בפומבי שפקודות המטכ"ל לא היו חדות. ניסוחן נבע בוודאי מתפיסת ההפעלה החדשה של צה"ל שמושגיה (הביזאריים לדעת) חלחלו למטה.⁴⁷

ד. אי-העברת המלחמה לשטח האויב (לא הפעם)

מאז ומתמיד היה יסוד מוסד בתורת הביטחון כי ישראל חייבת להעביר את המלחמה במהרה לשטח האויב, בעיקר בשל העדר עומק אסטרטגי. במל"ב 2 התבטא חוסר העומק האסטרטגי בסמיכות יתרה של העורף הישראלי – הרגיש לאבדות, לנזקים ולהשבתה – לשטח האויב. היתרונות שבהעברת המלחמה במהירות לשטח האויב היו תמיד ברורים: מתן סיכויים גבוהים להכרעה במהלכים התקפיים (ולא במגננה שתהפוך למלחמת התשה שבה ישראל לא תעמוד לאורך זמן מבחינה מדינית וכלכלית), לקיצור משך המלחמה ולמזעור אבדות.

המטרה בהעברת המלחמה לשטח האויב (ולניצחון כאמור) הייתה השמדת כוחות, כיבוש שטח וגרימת נזקים כבדים. זאת, באמצעות אש ותנועה, עם דגש עיקרי על תמרון הכוחות על הקרקע. במל"ב 2, העברת המלחמה לשטחו של האויב נעשתה רק באש מהאוויר וכאמור, זה היה רחוק מלהספיק. במלחמה זו

היה הכרח להסיר את איום הרקטות לפחות עד הליטאני. נכון כי בכך לא היה פתרון לכל האיום, אם כי למרביתו, אך כיבוש שטח זה וטיהורו מרק"ק ומאנשי החיזבאללה היה ממחיש באופן ברור את העברת המלחמה כנדרש, ובעיקר את תבוסת האויב מחד גיסא ואת עוצמתו ויכולותיו של צה"ל מאידך גיסא.

סביר ביותר שכיבוש השטח היה מביא להפסקת עיקר שיגורי הרקטות הקצרות. אלה היו הרוב המכריע בארסנל של החיזבאללה (12,000) מתוך ה- (14,000), ורוב זה היה מוצב כ- 10 ק"מ מגבול הצפון. ועוד, כיבוש שטח הנו הסממן המובהק ביותר לניצחון וודאי מבחינה "תודעתית". והניצחון כידוע בולט ונהיר כשהכוחות תוקעים הדגל במערכי האויב, ורק אז ברור מי ניצח.

זה היה מושג אילו בתחילת המלחמה או כעבור זמן קצר היה צה"ל מבצע, עם כוחות היבשה, תמרון קרקעי מאצבע הגליל מערבה, אל הים. לכך היו לפחות שלושה יתרונות: א. כיתור החיזבאללה מדרום לליטאני; ב. לחימה בחיזבאללה מצפון לדרום, כלומר מעורפס ולא חזיתית (כפי שנעשה, ככל שנעשה). היה בכך כדי לבטא כלל מבצעי חשוב ועקרון מלחמה ידוע והוא – הגישה העוקפת; ג. הדבר היה ממחיש כבר בתחילת המלחמה או במהלכה את ניצחון צה"ל הברור בשטח, תוך ביצוע מהלך "מהסוף להתחלה". עכבה לא קטנה בתמרון כזה ובכלל בהתכתשות הקרקעית עם חיזבאללה מדרום לליטאני הייתה כנראה סכנת המחיר באבדות, שאכן צריך להיות שיקול מרכזי במבצעים צבאיים. עם זאת, צבא נועד לספק ביטחון מלא למדינה ולאזרחיה ולעולם לא נדע את מספר האבדות במהלך מסוים לעומת מהלך אחר. במילים אחרות, לו היה צה"ל מבצע את התמרון האמור מלכתחילה, יתכן שהיה חוסך אבדות רבות שנפלו בתקיפות הספורדיות והתזזיתיות שביצע.

אחת הסיבות שערערו ככל הנראה את ביטחונו של פיקוד צה"ל במהלך יבשתי נרחב הייתה חשיפת פגיעותם של טנקי ה"מרכבה" (על אף היותם ממוגנים יחסית יותר מטנקים אחרים) לטילי נ.ט. המשופרים של החיזבאללה. מתוך יותר מ- 450 טנקי "מרכבה" לסוגיהם ונגמ"שים (של 4 אוגדות) שהשתתפו בלחימה, נפגעו כ- 60 (13%).⁴⁸ החיזבאללה השתמש בטיילי נ.ט. מתקדמים ביותר מסוג "טנדס" (בעלי ראש כפול) שכושר חדירתם גבוה ביותר, מה גם שאנשיו עשו בהם שימוש מקצועי ראוי לציון. מתוך 117 חיילינו שנהרגו במלחמה, כ- 27% היו בטנקים. למרות התחושה הקשה, נראה כי בהשוואה למלחמות יוה"כ ושל"ג, היה דווקא יחס השחיקה באבדות קטן יותר, אף שאיומי הנ.ט. גברו. נוסף על כך נראה שהרמה המקצועית של הטנקיסטים, ובייחוד של המילואים, לא הייתה גבוהה, בגלל חוסר אימון מספיק (קיצוצי תקציב, זוכרים?) ולכן גם לא תמיד הופעלו הטנקים לפי תורות הלחימה בתנועה ואש ובכך גדלה פגיעותם. במקביל, יצוין שגם ההפגזות הרבות של תותחנינו (כ- 150,000 פגזים, ויש אומרים 170,000) לא היו יעילות מול עמדות החיזבאללה.

היה באלופים שאמר שאם יתברר שנהרגו חמישה לוחמי חיזבאללה מאש התותחים הוא יופתע לטובה.

בכל מקרה, צה"ל לא העביר את המלחמה לשטח האויב, לא במהירות ולא בכלל, מן הסיבות שנדונו לעיל ומסיבות נוספות ובכך סטה מתורת הביטחון ומנע מעצמו ניצחון ברור.

6. מדד ההרתעה לאחר המלחמה

מאז לידתה של ישראל היה כושר ההרתעה עמוד התווך בתפיסת הביטחון ובעצם סם החיים עבורה, שאם לא כן, הגיוגל סביבה חיים בלעה.⁴⁹ אכן חיזוק כושר ההרתעה היה אחת ממטרות המלחמה או "המטרה האסטרטגית" כאמור. הדבר היה הכרחי בשל ההתגרריות התוקפניות החוזרות ונשנות של החיזבאללה ובעיקר בשל "מאזן האימה" שיצר הארגון עם אלפי הרקטות שלו מחד גיסא והתגובות הישראליות הנרפות במשך שש השנים מאז מנוסת צה"ל מדרום לבנון מאידך גיסא. וכמובן, בתוספת נאום "קורי העכביש" של נצראללה מיד לאחר נסיגה זו. ומאז ריחפה כל הזמן תמיחה מוצדקת האם ישראל מרתיעה בכלל את ארגון הטרור.

ביציאתה למלחמה הוכיחה ישראל שאינה מוכנה לשאת עוד את הפרובוקציות התוקפניות של חיזבאללה. אי-השלמה זו הייתה מהלך נכון ומוצדק בכיוון של שיקום כושר ההרתעה שלה. הודאת נצראללה שהופתע מהתגובה הישראלית הנרחבת וכי לו ידע על כך מראש לא היה פוקד על מבצע החטיפה (ב- 12 ביולי),⁵⁰ יכולה אולי להעיד שאכן כושר ההרתעה הישראלי לא דעך ואולי אף חוזק כלשהו למול הארגון.

בראיון עם אקדמאי מצרי (מיודעי ד"ר סעד אדין איברהים) בראשית פברואר 2007 חוזר נצראללה ביתר דגש על הודאתו ששגה בייזום המלחמה ("רק אלוהים לבדו לא יכול לטעות"), ואף מביע התנצלות על כך ועל מחיר הדמים ששולם.⁵¹ מנגד, הוא מתבטא גם הפוכות ואומר שישראל היא עדין רשת של קורי עכביש וכי חיזבאללה לא נחלש או התעייף, לעומת ישראל שספגה תבוסה מלאה.⁵² מאוחר יותר הוא אף מתגרה בה באומרו – אנו אוגרים נשק מתחת לאפה של ישראל.⁵³ ואף ציין שארגונו התכוון להתערב בתקרית האש בין צה"ל לצבא לבנון (בסוף השבוע הראשון של פברואר 2007) על רקע גילויי המערה והמטענים שטמן בגבול.

ניתן לומר שכושר ההרס שהפגין חיל האוויר בלבנון ושינוי המצב בדרומה – דחיקת החיזבאללה מסמיכות יתירה לגבול וירידת צבא לבנון (הגם שהוא אימפוטנטי) בתוספת יוניפי"ל המחוזק (גם לא בעל שיניים חדות) – גם הם הוסיפו לשיפור משהו בכושר ההרתעה. ניתן להניח גם שהמחיר ששילם

החיזבאללה על תוקפנותו הוסיף משקל מסוים לכוח ההרתעה. אין ספק שעסקת הנשק הגדולה (כמיליארד דולר) בין סוריה לרוסיה שהתפרסמה בראשית מרס 2007⁵⁴ ושעיקרה טילי נ״מ חדישים (S300) וטילי נ״ט מתקדמים היא ביטוי ללקחים הסוריים מעוצמת צה״ל באוויר (כמו גם מאי הצלחתו בתחום השריון) כפי שנחשפו במל״ב 2. נראה שסוריה אינה בטוחה כל כך בטק״ק שלה לסוגיו וחוששת שיורטו ע״י ה״חץ״ ורוצה להבטיח תשובה נאותה עוד יותר לכוח ההרס של חיל האוויר.

מנגד, אי הצלחת צה״ל לשתק את מטר הרקטות על עורפה של ישראל במשך 34 יום וההצלחות הטקטיות של יחידות חיזבאללה מול אוגדות צה״ל על הקרקע (התמודדות יפה מול ״הצבא החזק במזה״ת״), אין ספק שכרסמו לא מעט בכושר ההרתעה הישראלי⁵⁵. אף הרמטכ״ל חלוץ הודה בפומבי שמל״ב 2 שחקה לא מעט כושר זה. רק העתיד יוכיח איזה צד במשוואת ההרתעה יגבר. ואולי גרוע מכך, ישראל יכולה להצטייר כמי שנרתעה מלהשתלט על דרום לבנון, אם מחשש לאבידות ואם בשל ״טראומת לבנון״ משנות ה-80.

יש אומרים – ולא בלי צדק – כי חיל האוויר והתותחנים היו צריכים להיות פחות סטריליים בפגיעה במטרות חיזבאללה, לרבות כאשר אנשי החיזבאללה פעלו משטחים מאוכלסים (״היה צריך למחוק״ וכו׳). אמירות אלה נבעו לא רק מהצורך לחסוך בחיי חיילינו ולהבטיח הצלחתם, אלא היו גם מרכיב חשוב בתפיסת ההרתעה. ללשונו נתגנב המושג ״מידתיות״ (מבית מדרשו של הבג״צ, בקשר לצורך באיפוק מול הפלשתינאים), אך יש לומר שאחת ממהויות כושר ההרתעה היא דווקא ההכרח בהעדר מידתיות או באי-התחשבות בה. שכן, אם מגיבים או מענישים את האויב בפרופורציונליות, ספק אם מרתיעים אותו או משפרים את כושר ההרתעה.⁵⁶ חובה לשנן לעצמנו ולאחרים, למרות המגבלות הידועות, כי על תוקפנות נגד ישראל – וודאי אם היא בוטה וחריפה – האויב ישלם מחיר גבוה בהרבה ודווקא מאד לא פרופורציונלי.

בשאלה אם כושר ההרתעה חוזק או נחלש בעקבות המלחמה יש צורך לבדוק גם כיצד השפיעה על שכנינו, וודאי מול אלה הנמצאים במאבק בפועל או בפוטנציה נגדנו. אנו מוצאים אמירה קולעת של מלך ירדן, עבדאללה, בנדון: ״המלחמה שינתה את האופן שבו נתפסת ישראל ברחוב הערבי – לא עוד בלתי מנוצחת ודיאלוג עמה אינו בדיוק הדרך המתאימה״.⁵⁷ בראיון עיתונאי מאוחר יותר לכתב הארץ הוא מחדד: ״לפי התפיסה הערבית ובמידה מסוימת גם הישראלית, בקיץ הזה ישראל הפסידה במערכה, וזה יוצר תקדים מסוכן לדרך המחשבה הקיצונית באזור. זה רק עניין של זמן עד לעימות הבא בין ישראל למישהו באזור״.⁵⁸ אם מדברים על הרחוב הערבי ובכללו הפלשתיני, ראוי לציין את הכתבה שכותרתה ״נצראללה מלך רמאללה״.⁵⁹ כבר מן הכותרת אפשר להבין את תוכנה ואת עליית הרדיקליזם באזור. ואמנם ארגוני הטרור הפלשתינים, גם

ברצועת עזה, רוצים ועושים בכל מאודם לחקות את מודל החיזבאללה בלבנון,⁶⁰ בעיקר בתחום הנ"ט וההתבצרות וכנראה גם באגירת טילי נ"מ.

תדמייתה ודימויה המוחלשים של ישראל בעקבות מל"ב 2 קיבלו מכה קשה מצד "פלשתינאי הפנים" – קרי ערביי ישראל. הנהגתם וארגוניהם יצאו, בחודשים הראשונים של שנה זו, במסמכים מעוררי פלצות מבחינה ישראלית. "ועדת מעקב" שלהם פרסמה את "החזון", ארגון "עדאללה" העז לצאת בפרסום "החוקה הדמוקרטית" וארגון "מוסאווה" ב"חוקה שוויונית לכל". שלושת המסמכים שוללים ודורשים ביטול הזהות היהודית של המדינה, דורשים שינוי סדרי המשטר והשלטון וסמלי המדינה היהודית, שוויון מלא וזכות וטו (למיעוט של 18%!), ובהמשך מימוש "דרישת" (כך, ולא זכות) השיבה "לכפרם שלהם". מסמכים אלה וכמוהם כ"אמנה הפלשתינית" ו"אמנת החמאס" עיקרם חיסול המדינה היהודית והבעת דה-לגיטימציה של מדינת ישראל היהודית. חלק מהדברים הופיעו ונשמעו גם בעבר אך עיתוי פרסומם כמשנה סדורה אינו מקרי. יש להם קשר ברור לדימויה החלוש של ישראל ולשחיקת כושר ההרתעה בעקבות המלחמה ותוצאותיה. לאור תוצאות אלה מרקיעה חוצפתם של הנהגת וארגוני ערביי ישראל לשחקים, וזה עוד נדבך מסוכן וחמור מבחינת ישראל. וכאן סיבה נוספת וקריטית מדוע ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה לא לנצח במלחמה ולחזק כושר ההרתעה.

בפרק סיבת הסיבות לעיל הבאנו פרשנות איראנית מאלפת לגבי קריאתם את תוצאות המלחמה. לכן, שאלה קריטית אחרת היא בחינת כושר ההרתעה למול איראן המתגרענת. אפשר להניח שזו לא תתגרה ישירות ובאורח אלים בישראל (הגם שנשיא איראן עושה זאת, מילולית, חדשות לבקרים) כל עוד אין ברשותה נשק גרעיני (וההערכה היא שמדובר בשנים מועטות). זאת על אף שבארסנל שלה יש כבר כיום טילי "שיהאב" היכולים להמטיר הרס רב ברחבי ישראל ונוסף כמובן על אלפי הרקטות שיש לשלוחה בלבנון – החיזבאללה. אם אמנם החלשנו משמעותית את כוחו של החיזבאללה, ובייחוד בהפגנת ההצלחה מול הרק"ק הבינוני והארוך, יתכן שזרענו חששות מה בהנהגה האיראנית והשמטנו משהו מהאיום האיראני – שימוש בכוח הארגון ב"יום סגריר" נגד ישראל, קרי, כאשר איראן תזדקק עוד להשתמש בארגון נגדנו. ובייחוד על רקע ההצלחה מול הרק"ק הבינוני והארוך. נוסף על כך, טהרן ודאי לומדת את מידת כושר ההרס הרב שהפגין חיל האוויר במלחמה על לבנון. ואכן כבר דווח שהיא עושה לחזק כוחה בתחום הנ"מ. כושר חיל האוויר זה, נוסף על יכולות ישראליות אחרות לפגוע באיראן, אפשר שירתיעו אותה. לכושר ההרתעה הישראלי יש לצרף כמובן את קשרי ישראל-ארה"ב ההדוקים ואת החשבון שיש לממשל עם המשטר הפונדמנטליסטי האיראני. מכל מקום, קשה לתת תשובה חותכת לשאלה הקריטית וההנחה צריכה להיות מחמירה.

ולבסוף, אי אפשר לנתק את שאלת כושר ההרתעה של ישראל מן ההיבט המדיני. אין ספק שההתבטאויות האוויליות של ראש הממשלה ושל שרים כמו עמיר פרץ, ציפי לבני ואבי דיכטר (אם להזכיר רק אחדים) ושל פרשנים למיניהם שקראו, במהלך המלחמה ובעקבותיה, לסגת מ”חוות שבעא” וכן במשתמע גם מרמת הגולן(!)⁶¹ – מחלישים קשות את כושר ההרתעה של ישראל.

התקפלות משבעא והגולן תהפוך ניצחון החיזבאללה ופטרוניו למושלים. וראוי לחדד – במזה”ת הכוחני, כל נסיגה ישראלית, ואף בהסכם (שאין כמובן סיכוי שיכובד) מהווה לשכנינו ציון דרך למפלתה. ובאחת, כל ויתור מדיני וקרקעי משמעותי פירושו נסיגה ישראלית אחורה והורדת כושר ההרתעה לתחתיות. ה”מומנטום המדיני” אולי בעל ערך כלשהו, הגם שסיכוננו בנטיעת תקוות שווא וביצירת דינמיקה שלילית וחמורה מבחינת ישראל, שלא לומר שהוא מסיג אותה לאחור במקום להסיג את הערבים אחורה. ולמי ששכח, שלום אין עושים עם אויבים, אלא עם אויבים לשעבר או לאחר שהוכנעו. רק היתקלותם ב”קיר ברזל” תועיל למעמד ישראל, בטחונה וקיומה הראוי. ”צומוד” מדיני ראוי לה לישראל מכל עיקר ועיקר, וודאי לכושר הרתעתה.

7. סוף דבר 1: אילו...

גם אם ”עייפנו לנצח ולהביס את אויבינו”, כלומר לא רצינו ולא חתרנו להביסם, עדיין היו תוצאות המלחמה שונות לחלוטין אילו יכול היה צה”ל להכין את עצמו ובעיקר לבצע שלושה מהלכים חיוניים.

- אילו היה פיקוד צה”ל מודע לכך שעל אף עוצמתו המרשימה של חיל האוויר אי אפשר לנצח במלחמה אתו בלבד והיה מכניס את כוחות היבשה, בזמן וכראוי, לכיבוש ולטיהור השטח לפחות מדרום לליטאני – הניצחון היה ברור.
- אילו צה”ל היה מוצא דרך למגן את הטנקים (במיגון אקטיבי), הוא היה מנטרל את כושר הנ.ט. המתקדם של החיזבאללה ומוכיח עליונותו המוחלטת וכמעט ללא פגע. בפרפראזה על השיר ”כל שאתה (האויב) יכול לעשות, אנו עושים טוב יותר” – מילים שהן תמצית האסטרטגיה והניצחון בסכסוכים אלימים.
- אילו היה צה”ל מתאמץ ומשקיע במערכת הגנה נגד הרק”ק היה אולי חוסך לא רק את ה”אילו” הראשון לעיל (הכנסת כוחות היבשה), אלא גם מוציא את האויב משיווי משקלו, גם כדברי השיר לעיל, ובעיקר משום שהאויב השליך את יהבו בעיקר על מערך הרק”ק. נטרול מערך זה היה מהווה גם ביטוי ברור ל”מי ניצח במלחמה” ובכלל זה לשיפור מהותי של כושר ההרתעה ושל ערכה ותדמיתה של ישראל באזור ואצל ידידתה

העיקרית(!?). אולם צה"ל וקברניטי המדינה לא עשו ולו אחת מאלה ונקווה שלא תהיה בכך בכיה לדורות.

8. סוף דבר 2: מבט קצר לאחרי המלחמה

נקודה ראשונה לענות בה היא מצבו של חיזבאללה לאחר המלחמה: האם ועד כמה השתקם וחזר למצבו הטרום מלחמתי. התמונה בנידון עדיין לא מלאה ונמצאת בהתהוות. לפי ראש חטיבת מחקר בוועדת חוץ וביטחון בכנסת בפברואר 2007 הארגון בהחלט חזר לעצמו בכ"א ואמל"ח וכוחו הכללי אף גבר. שר הביטחון והרמטכ"ל החדש אשכנזי מיהרו לסייג הדברים. בכל מקרה חיזבאללה פועל לא מעט לשיקום עצמו ככל שנפגע במלחמה וזאת בסיוע פטרוניו – אירן וסוריה. נצראללה כזכור הודיענו כבר שהוא אוגר נשק מתחת לאפה של ישראל. לפי ה"טיימס" הלונדוני⁶² הארגון מחזק מערכיו מצפון לליטאני והדבר הגיוני שכן הוא מכין עצמו לאפשרות שבעימות הבא צה"ל עלול לבצע נגדו תמרון יבשתי נרחב בדרום לבנון. במקביל, הוא אינו מזניח את הכנותיו בקרבת הגבול על אף שחופש פעולתו שם עדיין אינו מלא. גילויי צה"ל כאמור על מערה ומטענים באזור זה בפברואר השנה מצביעים שאינו טומן שם ידו בצלחת.

מנגד, ישראל וצה"ל ביצעו תחקירים לרוב ויש לקוות שהופקו גם הלקחים הנכונים. בשני תחומים קריטיים של מיגון הטנקים ואמצעים נגד רקטות (וקסאמים) נקבעו תכניות פיתוח ופעולה. הבעיה היא בכך שלא הוקצו המשאבים הרצויים לפיתוחם המזורז וזה יארך זמן רב מדי. מנכ"ל רפאל, אלוף (מיל.) ידידיה יערי, מצר על כך מאד בראיון עיתונאי, ובצדק.⁶³

נעשו תיקונים משמעותיים בתקציב הביטחון כדי להחזיר את אמל"ח וציוד צה"ל לקדמותו ואף לשיפורם. צה"ל קיבל כ- 8 מיליארד ₪ למילוי מלאים ועוד. ועדת ברודט מונתה לקבוע את גודלו של תקציב הביטחון בבסיס ולצרכים מיוחדים בשנים הקרובות וזאת לאור דרישת צה"ל להגדילו משמעותית. יש להניח שמצב היחידות הסדירות והמילואים באימונים, באמל"ח ובציוד ישופר. בכל מקרה, הקיצוץ במפקדות (שבוצע) ובצי הטנקים (שתוכנן) בוטל. עם זאת, על פי התמונה המצטיירת מהכנת העורף למלחמה נראה שלא נעשה הרבה, אם בכלל.

שתי סוגיות מעוררות דאגה בהווה ובעתיד

הראשון, הדהירה לווייתורים מדיניים ולהתקפלות מנכסים חיוניים (מול סוריה, אימוץ היוזמה הסעודית ועוד) נמשכת ללא הפוגה. הדבר מצביע על חולשת דעת וחוסר ביטחון ישראלי בצדקת האינטרסים והדרך ובכוחה הפיזי, והיותה נכונה

להמשיך במסע הקיום המצטמק והעלוב. והכל בשם ”שלום“ או תהליך מדיני שאין לו כל אחיזה במציאות. מובן שהדבר מקרין גם על שחיקה קשה בכושר ההרתעה שהוא סם חיים לישראל.

השני, נראה שמשחזרים את השגיאה האיומה שנעשתה בלבנון מול החיזבאללה במשך שש שנים, גם מול החמאס בעזה. צה”ל והשב”כ⁶⁴ יודעים על התעצמות הפלשתינאים שם ובכלל זה בשיפור טווחי הקסאמים,⁶⁵ ואין יוזמים שינוי דרסטי במצב, אדרבה, מחזרים אחרי ה”נשיא” אבו מאזן האימפוטנט, לא עושים הדבר הנכון לשחרור שליט (לא באסירים אלא בלחץ צבאי), וממשיכים לדבוק ברוגע מדומה ומזויף, ואין כמובן ממהרים לפעול נגד האיום המתפתח. יתר על כן, מאפשרים חיזוק באמל”ח של ”נאמני” אבו מאזן, כאילו שאלה לא יפגעו בצה”ל בעת עימות מזוין ברצועה.

בכל מקרה, יש לקוות ולהניח שבעימות הבא, משיגיע, צה”ל ידע להתמודד טוב יותר מול אויביו וימזער שגיאותיו ממל”ב 2. זה הרי הכרח קיומי.

הערות

- 1 עבודה זו היא פיתוח והרחבה של מאמר שנכתב בשלהי נובמבר 2006 ופורסם ב*מתלב*, ינואר 2007.
- 2 מלשון פענוח וכפשוטו גם שבר (ברוך בידיש).
- 3 *מעריב*, 21/8/06.
- 4 גם ראש האגף לתכנון אסטרטגי, האלוף נחשתן, סבר כך (מבחינתנו תיקו זה הפסד ואסור להשלים עמו), אצל עמוס הראל, *הארץ*, 22/1/07.
- 5 החלטת מועצת הביטחון 1701, מיום 12/8/06.
- 6 *מקור ראשון*, 1/9/06 וציטוטים מוקדמים יותר.
- 7 רון לשם, *מעריב*, 11/8/06.
- 8 אפשר שאחד מהם, א.ב. יהושע, הבין סוף-סוף שהפלשתינאים אינם רוצים להתנתק אלא במדינה דו לאומית בה יהפכו לרוב, ופירוש הדבר שאולי הוא מודה שמכר לציבור רעיון שאין לו, ולא היה לו, בסיס אצל הפלשתינאים מאז 2000.
- 9 *מעריב*, 12/1/07, 19/1/07.
- 10 *מעריב*, 15/1/07.
- 11 א. לברן, ”הרתעה לא מידתית“, *מעריב*, 21/12/06.
- 12 הציטטות מהספרון של חגי סגל ואורי אורבך, *הבטיחו יונה*, הוצאת נקודה וספריית בית-אל.
- 13 את ה”חסכון” הזה שילמנו במחיר הנורא של פי שישה אבידות במל”ב 2.

- 14 פרשנות זו הובאה ע"י ד"ר צ. מגן בכנס בבר-אילן על מל"ב 2, שהתקיים בסוף ינואר 2007.
- 15 היטיב לבטא זאת ידידי ע. גלבע במאמרו "פלצנות צה"לית" שעיקרו – פלצנות לשונית שהשתלטה על צה"ל והיא ביטוי למחשבה רדודה או נפוחה.
- 16 "כל חיל האוויר יכה בדרום לבנון ומטוסיו יטילו צל על אדמתה" – כך התבטא כמדווח ע"י ע. הראל וא. יששכרוף בהארץ, 22/1/07.
- 17 ראה בנידון ספרי: A. Levran, *Israeli Strategy after Desert Storm (Lessons of the Second Gulf War)*, London/Portland: BESA Studies, Frank Cass, 1997, לדידי מלחמת המפרץ הראשונה היתה מלחמת איראן עיראק 1980-1988.
- 18 לפי יועצו של ראש הממשלה יורם טורבוביץ, ביקשה מזכירת המדינה קונדוליזה רייס מאולמרט כבר בתחילת המלחמה שלא יפגע ויכשיל את ראש הממשלה לבנון סניורה. אלוף בן, הארץ, 8/3/07.
- 19 התמיכה הישראלית הברורה בסילוק סוריה מלבנון השמיטה שם בסופו של דבר גורם כוח שהיה יכול להשפיע על החיזבאללה.
- 20 חיל האוויר ביצע יותר מ- 11,000 גיחות למטוסי קרב ומסקי"רים, יותר מ- 6,500 יעדים הותקפו והוטלו כ- 20,000 פצצות. חיל האוויר הפיל גם 2 מזל"טים בדרכם למרכז הארץ (מתוך 3 שהחיזבאללה שיגר, אחד נפל לים). על הדאחיה הוטלו מאות פצצות, רובן ככולן מדויקות, ונהרסו שם כ-150 מבנים.
- 21 רונן ברגמן מדווח שח"כ צחי הנגבי חשף זאת בדבריו בכנס הרצליה, ידיעות אחרונות, 24/1/07.
- 22 א. בן, הארץ, 24/10/06; ב. כספית, מעריב, 11.8.06.
- 23 ע. הראל, הארץ, 1/3/07.
- 24 ע. הראל ואבי יששכרוף, הארץ, 22/1/07.
- 25 יש לשער שגם לסגנו ולרי אגף המבצעים במטכ"ל יש חלק באחריות לכשלון, אך דיוננו יסוב בעיקר על הטרימוויראט לעיל.
- 26 א. בן, הארץ, 8/3/07 + מ. רפפורט, מעריב, 9/3/07; נראה שהדיווח הודלף ע"י לשכת ראש הממשלה לשיפור תדמיתו.
- 27 הפרובוקציות החמורות והרלבנטיות לתקופתו: ניסיון חטיפת החיילים בכפר עג'ר (נובמבר 06) וירי קטיושות על בח"א במירון (סוף מאי 06).
- 28 ע. רפפורט, מעריב, 19/1/07.
- 29 אלוף בן, הארץ, 22/1/07.
- 30 ראיון עם חבר הועדה, אלוף (מיל.) ידידיה יערי, מעריב, 23/2/07.

- 31 הגדרת המלחמה לפי הוראות הפיקוד העליון של צה"ל (מ 15/7/56) היא: "מצב בו מפעילים הצדדים את כוחותיהם, לרבות המזוינים, כדי לכפות רצונם זה על זה, או למנוע כפייה כזאת."
- 32 על מלחמת ברירה ראה: A. Levran, *Israeli Strategy after Desert Storm*, p. 157.
- 33 לפי סקר "ואללה" ב- 3/1/07, 56% מצדיקים המלחמה ו- 42% לא מצדיקים.
- 34 ר' הערה קודמת – דיווחו של ר. ברגמן *בידיעות אחרונות* על דבריו של צחי הנגבי בכנס הרצליה.
- 35 א. בן, *הארץ*, 8/3/07.
- 36 כטענת ידידי ז. שיף, *הארץ*, 2/2/07.
- 37 על בין ניצחון להכרעה ראה א. לברן, "כורח ההכרעה", נייר עמדה 137, מרכז אריאל למחקרי מדיניות, אפריל 2002; מסמך האלוף (מיל.) רון-טל, המובא *מעריב*, 15/9/06.
- 38 כזכור הארגון התחסן למדי בנדון, במבצע "ענבי זעם", ב- 1996, שלא צלח במיוחד.
- 39 ראה מאמרי על ניסיון של אחרים לניצחון מול טרור, א. לברן, "אפשר גם אפשר לנצח טרור", *מקור ראשון*, 24/1/03; *הארץ*, 4/9/01.
- 40 ע. ירון, בראיון, *מעריב*, 8/9/06.
- 41 *מעריב*, 23/8/06.
- 42 ז. שיף, *הארץ*, 20/10/06; אלוף (מיל) ג. רום, *צוות*, גיליון 79 (נובמבר 2006) וכן עמיר רפפורט, *מעריב*, 26/1/07, ועמוס הראל, *הארץ*, 22/1/07.
- 43 ראה בנדון ספרי לעיל (אנגלית) על מלחמת המפרץ השנייה ובכללה חילופי מהלומות הטקק בין עיראק לאיראן. ואמנם גם שר הביטחון פרץ הכיר לאחרונה בסכנת כלל ירי נשק תלול מסלול שהפך לאיום אסטרטגי ולא רק טקטי, *מעריב*, 1/11/06.
- 44 *מעריב*, 17/1/07.
- 45 *מעריב*, 12/12/06.
- 46 *מעריב*, 26/1/07.
- 47 *מעריב*, 3/1/07.
- 48 פורסם, בין היתר, *במעריב*, 27/11/06.
- 49 ראה בנדון: א. לברן, *שקיעת ההרתעה הישראלית*, (עברית ואנגלית: *The Decline of Israeli Deterrence*, ACPR Policy Paper No. 113.)
- 50 "נצראללה מודה טעינו", *מעריב*, 28/8/06.
- 51 <ynet.co.il>, ו- <walla.co.il>, 2/2/07.

- 52 חדשות ערוץ 10, 30/1/07; מעריב, 31/1/07. אז הוא גם מדבר על התפוררות צה"ל ומשבר האמון בקרב דרגיו שלא היו כמותן מאז 1948.
- 53 .17/2/07, <ynet.co.il>
- 54 ע. הראל, הארץ, 1/3/07.
- 55 ע. הראל, הארץ, 1/3/07.
- 56 אהרון לברן, הרתעה ואי-מידתיות, מעריב, 21/2/06.
- 57 ידיעות אחרונות, 11/9/06.
- 58 ע. אלדר, הארץ, 19/1/07.
- 59 עמית כהן, מעריב, 11/8/06.
- 60 בכך יש חזרה למה שקרה בעקבות מנוסת צה"ל מלבנון במאי 2000, כאשר הפלשתינים החלו במלחמת הטרור בספטמבר באותה שנה, בהשראת המנוסה.
- 61 במיוחד כאשר שר החוץ הסורי, ואליד מועלם, מתריס במהלך המלחמה ("אהלן וסהלן" למלחמה בישראל) ונשיאו מחרה מחזיק אחריו.
- 62 מופיע במעריב, 27/2/07.
- 63 ראיון עם אלוף (מיל.). י. יערי, מעריב, 23/2/07.
- 64 מדיווח ר' השב"כ: בשנה האחרונה הוברחו לרצועה 31 טון חימוש, פי שישה מבשנה הקודמת.
- 65 מדווח כי גם קריית גת ומתקני תשתית לאומיים יכנסו לטווח הקסאמים, ר' בנדון מאמרי בתיב, ספטמבר 2006.